

KANSA TAISTELI

No 6 1986
13,00 mk sis. lvv.

-miehet kertovat

Kannas
1944

Hyvästi,
Syväri!

Ihantalan idylli

Persoonallisuuksia

TOTINEN KENTTÄ-KOMENTAJA

Professori *Matti Kuusi*, ansioitunut tiedemies, kirjailija, runoilija ja rintamaupseeri, kirjoitti vuonna 1949 Jalkaväkirykmentti 7:n komentajasta jääkärieversti *Armas Kempistä* *Kansan Kuvalehteen* artikkelin otsikolla *Kirvesmies Kempin poika*. Siinä hän luonnehti kunnioitettua esimiestään muun muassa näin:

”Sattui useammin kuin kerran kesän 1941 kuumina päivinä, että rykmentin edessä Laatokkaa kohti sen tunnustelijana, uloimpana kärkimiehenä, taivalsi jyrkkäpiirteinen jääkärieversti kuuluisa ryhmysauva kourassaan. Kahdesti hän meni miinaan, mutta jäi vahingoittumattomaksi; kranaatti putosi hänen jalkoihinsa, mutta jäi räjähtämättä; sotamiehet uskoivat yleisesti, että ’Ukko’ ei voinut haavoittua. Lukemattomat kaskut, sekä todet että tekaisut, piirittivät hänen persoonaansa.

Saattoi olla, että kirvesmies Kempin pojan sodankäynti joskus oli lähempänä Vänrikki Stoolin Tarinain kuin Sotakorkeakoulun taktiikkaa. Jossakin jyrkässä ylämäessä hän kohtaa lopen uupuneen konekivääriryhmän.

Ojaan lysähtänyt nostomies ilmoittaa, että hänet saa vaikka ampua, mutta eteenpäin hän ei jaksa enää askeltakaan. Eversti kuuntelee kulmat kurtussa, tarttuu ojassaulijan kantamukseen ja lähtee sanaakaan sanomatta astelemaan konekiväärin ’varsinainen’ olallaan mäkeä ylös. Ryhmä seuraa, marssi jatkuu ja tavoite saavutetaan.”

VALKOINEN KUOLEMA NAUROI

Kuhmon rintamalla taisteltiin talvisodan viimeisinä päivinä epätoivoisesti yhä vahvistuvaa vihollista vastaan. Sen hidastamiseksi tehtiin kaikki mahdollinen.

Vapaaehtoiset partiot tekivät retkiään vihollisen linjojen taakse tehtävänään herättää hyökkääjän selustassa niin paljon pelkoa kuin mahdollista ja tietenkin sitoa sinne joukkoja.

Kerran oli taas pari karunkilaista vapaaehtoista tällaisella retkellä. Soturit, siviilissä metsurit, hiipivät ti-

heässä metsässä. Äkkiä he kuulivat hakuuta ja lähemmäs päästyään totesivat punasoturien olevan rakennuspuuhissa.

Kolme miestä kantoi yhtä pientä rankaa. Toinen meikäläisistä katseli hetken touhua ja virkahti sitten:

– Jo vain noin pienen puun kantaa kaksikin miestä. Mie ammun tuon keskimmäisen pois.

Näin tapahtui ja korsunteko keskeytyi taas pitkäksi ajaksi.

Ilmari Ylimartimo, Tornio

DIPLOMATIAN ÄÄRIRAJOILLA

Tällä vuosisadalla on jo ehditty tottua vuosia ja vuosikymmeniä kestäviin suurvaltaneuvotteluihin. Eivät ne kyllä ennenkään asiat ihan mutkattomasti sujuneet.

Kaarle X Kustaan aikana 1667 piti Suomen itäraja tarkistaa rauhanteon jälkeen. Ruotsin valtuuskunnan johtajaksi määrättiin everstiluutnantti *Fritz Cronman* ja jäseneksi muun muassa ratsu- mestari *Johan Apolloff*. Venäläisen valtuuskunnan johtajana toimi ruhtinas *Aleksei Bogdanovitš Putjatin* ja siihen kuului myös pappi *Selenin* vastaten kai suunnilleen tämän vuosisadan politrukkia tai KGB:n miestä. Ruotsalaiset eivät kuitenkaan hyväksyneet *Seleniniä* valtuutetuksi.

Ruotsalaiset tulivat alueelle *Salmiin* 4.8.1667 ja tapasivat venäläiset *Rajakonnus*. Valtakirjat onnistuttiin vaihtamaan vasta 7.9. Rajan yksityiskohdista tuli heti kiistaa – riideltiin ja työ edistyi huonosti.

Juhlallinen yhteisistunto pidettiin kuitenkin 13.11.1667. *Putjatin* kestitsi valtuuskuntia piparkakuilla, kirsikkahillolla ja vodkalla, jota *Selenin* ilmeisesti nautti liikaa, koska hän ryhtyi sättimään *Apolloffia* haukkuen häntä ”saksalais-ruotsalaiseksi koiraksi”. *Putjatin* sai papin hetkeksi vaikenemaan, mutta pian tämä oli taas äänessä haukkuen nyt *Apolloffia* äpäräksi.

Apolloff otti tässä vaiheessa komennon, löi keppinsä poikki *Seleninin* päähän ”niin että veri vuosi” ja heitti koko venäläisen valtuuskunnan ulos.

Paljon kirjeenvaihdon jälkeen rajankäyntiä päätettiin kuitenkin jatkaa venäläisten vietettyä joulun monet pyhäpäivät ”praasniekassa ja vodkassa”. Kun tammikuun lopulla 1668 tavattiin, syytti kumpikin osapuoli toista toiminnan jarruttamisesta. Yhteisesti esitettiin, että koko homma siirrettäisiin toiseen kertaan, koska siitä nyt kerta kaikkiaan ei näyttänyt tulevan mitään.

KANSA TAISTELI

-miehet kertovat

16. 6. 1986
30. VUOSIKERTA

JULKAISIJA:
Sotamuseoidistys ry.

TOIMITUSNEUVOSTO
Puheenjohtaja L. Harvila, ev evp
N. Riuttala, ev evp, E. Pakkala, komdri evp
S. Alapuro, evl evp, E. Eräsaari, ev evp

PÄÄTOIMITTAJA: E. Eräsaari, ev evp

TOIMITUS
Töölönkatu 35 B, 00260 Helsinki 26,
puh. 44 62 42 kello 10-14.

YLEISSIHTTEERI JA
TALOUDENHOITAJA
Tellervo Kaiponen

TAITTO: Kari Laine

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET:
Postilokero 35, 01771 Vantaa
Puh. (90-) 120 670
Postisiirtotili 7259-1

ILMOITUSMYynti:
Höyläämötie 1 00380 H:ki
Puhelinvalhe (90-) 1201

VUODESSA 12 NUMEROA

TILAUSHINTA
12 kk 162,-
Nyt kaikkiin Pohjoismaihin
ilman postitullia.
Muihin maihin: hintatiedot
tilaajapalvelusta.

SANOMAPAINO HELSINKI 1986

ISSN 0451-3371

N:o 6
TÄSSÄ NUMEROSSA

- 184 PASTORINJOEN SILTA
JÄI RÄJÄYTTÄMÄTTÄ
- 187 RAKUUNAT LUJILLA
VAMMELJOELLA
- 190 KOVIA PÄIVIÄ
VIIPURIN TAKANA
- 193 HYVÄSTI, SYVÄRI!
- 195 TULTIIN LUJAA
TUULOSJOELTA
- 198 IDYLLI IHANTALASSA
- 200 KAHDEKSAS SOTA
- 203 VANGINSIEMPPAUS
ONNISTUI
- 206 RETKI OLI RAJU
- 209 PERHE TURVAAN
MYRSKYN ALTA

SUULLA SUUREMMALLA

Yrjö Blomstedt ja Matti Klinge (toimittaneet): **J. K. Paasikiven päiväkirjat 1944-1956**, Ensimmäinen osa 28.6.1944-24.4.1949, **WSOY, Juva 1985, 718 sivua.**

Ulkoasultaankin Isoa Kirjaa muistuttavasta teoksesta on syntymässä Suomen poliittinen Raamattu, johon jo liittyy oma eksegetiikka, selitysoppi. Jo tässä vaiheessa ovat alan miehet esittäneet runsaasti omia kommenttejaan. Tavallisen kansalaisen on paras pysytellä niiden turvallisella pohjalta.

Professori Jukka Nevakivi ja tohtori Jukka Tarkka ovat todenneet, että Paasikivi on itse valikoinut päiväkirjan sisältämää aineistoa 1950-luvulla. Pois on jätetty eräitä ulkopoliittisesti arkoja asioita.

Useat tutkijat ovat panneet merkille, että Paasikivi ei tullut seuranneeksi kovinkaan

tarkasti sotilaallisen tilanteen kehitystä. Kun hän lisäksi oli syvästi katkera siitä, ettei hänen panostaan lainkaan käytetty hyväksi maan irrottautuessa sodasta, hän on tullut arvostelleeksi sotavuosien politiikkaa riittämättömin perustein - esimerkiksi rauhan aikaansaaminen maaliskuuhuhtikuussa 1944 olisi tuskin ollut mahdollista maan joutumatta sekasortoiseen tilaan.

Asiantuntijat ovat löytäneet teoksesta monia mielenkiintoisia linjoja - esimerkiksi näin:

Professori Jukka Nevakivi: "Kokonaan uusina päiväkirjojen tarjoamina aspekteina ovat esimerkiksi Paasikiven varauksellinen suhtautuminen hänen aikaisemmin johtamaansa kokoomuspuolueeseen samoin kuin tulevaan seuraajaansa Urho Kekkoseen, hänen vastustava asennoitumisensa YYA-sopimuksen

solmimiseen, hänen varsin ideologisväriltään kommunistinvastaisuutensa sekä hänen ennakkoluuloton diplomaattiansa sotakorvausostimusten ja jälleenrakennustarpeiden rahoittamiseksi länsilainoilla."

Tohtori Jukka Tarkka: "E erityisen raskaasti Paasikivi näyttää tuskastuneen siihen kansallisten itsesyytösten taktiikkaan, jota kommunistit käyttivät kentätyössään. Sen hän kyllä ymmärsi, että neuvostoliittolaiset voivat ja halusivatkin unohtaa talvisodan. Mutta sitä hän ei voinut ymmärtää, että kommunistit puhuivat jatkosodasta ikään kuin talvisotaa ei olisi ollutkaan. - - - Paasikivi tuskaili kerran toisensa jälkeen, miten hänen viisainakin pitämänsä poliitikot heittäytyivät julkisesti kieriskelemään kansallisissa itsesyytöksissä." □

Silta on panostettu ja syytysjärjestelmä valmiina

Räjäyttämättä se Pastorinjoen silta jäi

Toivo Härkönen kirjoitti lehtemme vuoden 1984 kesäkuun numerossa pioneeritoiminnasta Valkeasaaren alueella torjuttaessa vihollisen suurhyökkäystä 9.–10. 6. 1944.

Artikkelissaan hän muun muassa kertoi, että tärkeän Pastorinjoen silnan räjäyttämisen onnistuminen jäi epäselväksi eikä tehtävään määrättyistä pioneereistakaan ole myöhemminkään kuulunut mitään.

Nyt kuuluu. Räjäytysryhmän johtaja muistelee.

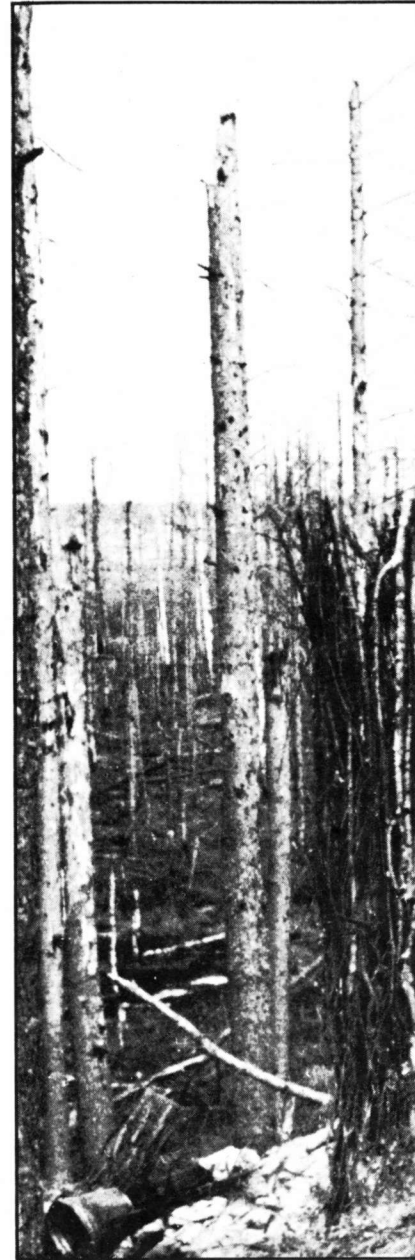
UNTAMO KATAJA

SYKSYLLÄ 1943 tulin eräiden muiden 1924 syntyneiden täydennysmiesten kanssa Pioneeripataljoona 26:n 3. Komppaniaan. Päälikkömme oli kapteeni *Patomäki* ja meidän nuorkaisten joukkueenjohtaja luutnantti *Korhonen*.

Rintamakokemuksen myötä ylenin korpraalista alikersantiksi.

Toukokuussa 1944 divisioonamme otti rintamavastuun. Äitienpäivänä komppaniamme siirtyi Rajajoen yli Mainilaan Öljymäen taakse metsäiseen maastoon. Öljymäessä oli muun muassa JR 1:n komentopaikka.

Ryhdyttiin töihin. Ensimmäiseksi työksemme purimme vanhoja penaalimiinakenttiä ja

Suurhyökkäystä odotellaan, tässä tukikohta Sormenkärjen etummaisella Käsikähmä-korsulla

Yli Rajajoen

asensimme tilalle tehokkaammat hyppymiinat. Työ oli lyhyen kesäyön tunteina hermoille käypää.

Välimaastossa oli ryömiminen ainoa mahdollinen liikkumistapa. Valoraketin syytyessä oli maattava aivan liikkumatta. Onneksemme lukuisat kranaattikuopat antoivat suojaa.

Viimeisenä yönä ennen suurhyökkäyksen alkua emme enää päässeet työmaallemme linjojen väliin.

– Vanjojen touhu on nyt niin rauhatonta, että linjojen väliin ei ole syytä pistää nokkaansa, sanoivat etulinjan jalkaväen upseerit.

RYMINÄ ALKAA

Kesäkuun 9. päivä toi meille tyylyn herätyksen. Nousimme kii-reesti ylös ja etsiydimme maaston suojaan. Seurasimme kolois-samme vihollisen lentotoimintaa ja myöhemmin alkanutta tykistön tulitusta. Tuntui, ettei kukaan voi siinä hengissä säilyä.

Tilanne rauhoittui hieman joskus kahdeksan jälkeen. Luoksemme tuli nuori tuntematon vänrikki:

– Olen vänrikki *Kuusinen*. Pakkaatte reput ja luovutatte ne komppanian varastoon. Otatte mukaan aseiden, leipälaukun ja siihen vanikkaa. Seuratkaa!

En tiedä, minne oma joukkueenjohtajamme luutnantti Korhonen oli joutunut. Me seurasimme vänrikkiä, joka vei meidät etumaastoon.

Miehet jaettiin pieniin ryhmiin ja vietiin eri kohteisiin, pääasiassa miinakenttien valvontaan tai varautumaan miinoitusten tekoon.

Minun johtooni tulivat pioneeri *Friman* Hollolasta ja pioneeri *Mustikkamaa* Lappajärveltä. Tehtävämme oli Kivitiellä olevan Pastorinjoen sillan var-tiointi ja mahdollinen räjäytys.

Pastorinjoen silta jäi

Päivän aikana kaivoimme itsellemme poterot vasemmalle puolelle Suomen puoleista joen rantaan. Seurasimme päivän ja seuraavan yön ja vielä seuraavan aamunkin ajan taisteluita poteroissa kyyristellen. Edessä tie nousi Valkeasaaren mäelle, myös vasemmalla maasto kohosi. Näihin suuntiin eivät etulinjan taistelut näkyneet, mutta äänistä voimme hyvin seurata tapahtumien kulkua.

Oikealle Mottorin ja Aleksandrovkan suuntaan maasto laski ja taistelut olivat edessämme kuin tarjottimella.

Varsin selvästi saatoimme katsella suomalaisten yöllistä vastahyökkäystä.

Sillankorva oli suhteellisen rauhallinen. Suoraan edessä oli Valkeasaaren hautausmaan suojaava mäki.

HELVETTI REPESI

Kesäkuun 10. päivänä kello 5.00 repesivät vihollisen tykistökeskitykset ja lentotoiminta uudelleen käyntiin. Yksittäisiä räjähdysääniä ei erottanut. Maa vapisi kuin maankuori olisi ollut hajoamassa. Multaa ja pölyä oli niin paljon ilmassa, että hyvästä tähytyspaikastamme ei nähnyt mitään.

Etumaaston taistelun kulusta ei meillä tällä kertaa ollut mitään käsitystä.

Vänrikki Kuusinainen kävi luonamme joskus kello seitsemän jälkeen.

– Jos joudumme räjäyttämään sillan, räjäytyskäsken annan minä. Tuliko selväksi?

Selväksihän se tuli.

Jäimme odottelemaan tilanteen kehitystä. Vänrikki jatkoi matkaa vasemmalle muihin kohteisiin.

Joukkueenjohtajaamme ei tämän jälkeen näkynyt. Meistä vasemmalla ollut ryhmä oli hänet vielä nähnyt. He kertoivat myöhemmin, että vänrikki oli saanut täysosuman. Olivat pojat käyneet vilkaisemassa hänen muodotonta ruumistaankin.

Vänrikin kaatumisesta me emme tienneet mitään. Katelimme pölyn läpi vihollisen hyökkäystä Mottorin suunnalla ja odottelimme räjäytyslupaa.

Näimme omia miehiä vetäytymässä taaksepäin, mutta edessämme olevasta tilanteesta emme tienneet vieläkään mitään. Pastorinjoen sillan kautta ei tullut ainuttakaan miestä, ei *Heikkisen* pataljoonasta, ei myöskään naapurista *Anderssonin* pataljoonasta.

SIINÄ ON VIHOLLINEN!

Suoraan edestämme tien vasenta puolta tuli sitten äkkiä näkyviin vihollisen kärki panssarivoimien tukemana. Takanamme oli vielä tykkikomppania. Tykit tuhosivat tai ainakin pysäyttivät kaksi hautausmaalta laskeutuneista vihollispanssareista. Muut vaunut ja jalkaväki pysähtyivät.

Kello näytti vähän yli kahdeksaa.

Sillalle ryntäsi äkkiä vieras pölyinen jalkaväen luutnantti. En tiedä, minkä pataljoonan miehiä hän oli. Esittelyjä ei joudu tekemään.

Meidät havaittuaan luutnantti pysähtyi:

– Mitä miehiä?!

– Herra luutnantti, pioneereja. Meidän pitää räjäyttää silta.

Luutnantti viittoi kädellään Suomeen päin:

– Juoskaa tuohon suuntaan niin lujaa kuin pääsette!

– Meidän pitää odottaa vänrikki Kuusinaista, joka tuo meille räjäytyskäsken. Nallitkin on vielä kiinnittämättä panoksiin.

Luutnantti suuttui:

– Ettekö te pirut näe, että edessä ei ole enää omia! Ryssän

kärki on panssarien kanssa sadan metrin päässä. Ei sieltä tule enää määräyksen antajia.

Luutnantti jatkoi juoksuaan. Me katelimme hetken toisiamme – ja sitten meitä vietiin luutnantin perään.

Juoksimme tien oikealla puolella. Maasto oli suoperäistä, matala kasvusto antoi jonkinlaista suojaa.

Pastorinjoen silta jäi räjäyttämättä.

VIIMEISENÄ RAJAJOELLE

Juostessamme ohitimme Pastorinjoen tukilinjan. Ei näkynyt ainuttakaan suomalaista. Nyt vasta tajusimme, että luutnantti oli ollut oikeassa: me olimme viimeisiä miehiä Pastorinjoella.

Linjan takana hieman korkeammassa metsämaastossa ohitimme erään tykistöpatteriston. Ei ollut miehitystä täälläkään. Emme jääneet katsomaan, olivatko tykit ampumakunnossa. Ampuma-asentoon ne ainakin olivat jääneet.

Tykistöpatteristosta jatkoimme vetäytymistä kohti Rajajoelle.

Öljymäen–Kuokkalan tiellä kulkivat jo vihollisen jalkaväkijoukot. Miehet kulkivat huolettomasti, aivan kuin sotaa ei olisi ollutkaan. Katselimme sopivaa rakoa venäläisjoukkojen välistä.

Tien ja Rajajoen välillä oli suuri peltoaukea, monissa Valkeasaaren taisteluista kuvanneissa kirjoissa kuuluisaksi tullut ruispelto, jonka oikealla reunalla taisteltiin. Me vetäydyimme pellon rauhallista vasenta reunaan.

Tulimme Rajajoen sillalle. Venäläisten tuli pyyhki jo sillan maastoa. Siitä ei päässyt yli.

Vetäydyimme sillalta noin kilometrin Suomenlahden suuntaan ja kahlasimme yli. Joen takaa löysimme hajanaisia omia joukkoja. Siellä meitä koottiin puolustukseen. Pioneeripataljoonan miehiä ei paikalla ollut monta. Joukot olivat jokivarressa aivan sekaisin.

Päivän mittaan jouduimme vetäytymään näistäkin asemista Kivitien suunnassa kohti Kivenapaa. Pääosa pioneereista oli kuulemma vetäytynyt Raivolaan. □

Vihollisen suurhyökkäyksen rajuus yllätti suomalaiset kesäkuussa 1944. Kannaksen VT-asema ei pysäyttänyt vihollisen rynnistystä. Asemasotaan tottuneet suomalaiset joukot joutuivat ylivoimaisten tehtävien eteen.

UUDENMAAN RAKUUNAT olivat 1944 reservinä Vammeljärvellä.

Rauhallisen elämän rintaman selustassa katkaisi suurhyökkäyksen tykistön ja ilmapommien jymy. Ehdimme autella siiviliväestöä sen evakuoitimatalla ennen kuin saimme käsken ryhmittyä puolustukseen VT-asemaan Vammeljokilinjalte.

Eräiltä osin asema oli valmis teräskupineen ja betonisine korsuineen. Punaisen sillan tukikohdassa oli jopa hirsivahvisteisia taisteluhautoja katettuine pesäkkeineen. Ne muodostuivat myöhemmin vihollisen ankarassa tulessa todellisiksi kuolemanloukuiksi.

Yksikköni päällikkö luutnantti *Hippeläinen* määräsi minut erään jo ennen talvisotaa rakennetun tukikohdan päälliköksi. Alueella oli vain vanha puukorsu ja vahvistamattomat taisteluhaudat. Ne osoittautuivat myöhemmin kaikkein tarkoituksenmukaisimmiksi laitteiksi vihollisen raskaan tykistön tulessa.

RASKAILLA KALIIPEREILLA

Sitten se alkoi: ensin tuli tykistön tarkistuskertoja kaikenkokoisilla putkilla. Sitä kesti koko pitkän yön.

Rakuunat olivat lujilla VAMMELJOELLA

ANTTI KESKISAARI

SA-kuva

Vammeljoen ylikäytävä, rauta- ja maantie

Uudenmaan rakuunoiden komentaja eversti Hans Olof von Essen, Mannerheim-ristin ritari N:o 30

Aamulla alkoi vaikutusamunta. Rautaa tuli tukikohtaan raskailla kaliipereilla maalta, mereltä ja ilmasta. Suuret pomikoneet kaatoivat kuormansa VT-aseman alueelle – niitä tuli aalto aallon perästä. Mikä sen jälkeen vielä eli ja liikkui sen kimppuun iskivät maataistelukoneet tykkeineen.

Ennen kokematonta oli mereltä tuleva järeiden tykkien tuli. Ammus tuli kohisten kuin juna ja maa keinui laajalta alalta sen iskiessä.

Tulivalmistelu kesti kiivaana kuusi tuntia. Sitten se alkoi hiljalleen harveta. Joukkueeni ei kärsinyt tappioita, sillä pidin miehet korsussa – ulkona oli vain yksi tähyistäjä. Itse tarkkailin tilannetta korsun käytävän suulta.

Puolilta päivin tykistötuli harveni. Lähetit pääsivät liikkeelle.

Päällikön lähetti tuli luokseni ja välitti käskyn:

– Siirry heti I Joukkueen johtajaksi! Kornetti *Helavaara* ja 21 rakuunaa ovat kaatuneet.

Käskeytti oli selvä. Jätin joukkueen varajohtajalle ja läksin liikkeelle asemia pitkin.

Näkymät olivat uskomattomat!

Taisteluhautojen hirsivahvisteet muodostivat yhdessä suurten kaatuneiden kuusten kanssa läpipääsemättömän ryteikön. Taisteluhaudat olivat kokonaan hävinneet, oli vain murskattua maata ja murrokseksi ruhjoutuneita hirrenpätkiä.

En nähnyt ainuttakaan elävää olentoa. Eräässä poterossa

seisoi rakuuna, jonka pään kranaatti oli kokonaan ruhjonut. Ihme miten ruumis pysyi pystyssä . . .

TUHOTTU JOUKKUE

Saavuini käsketylle I Joukkueen alueelle, missä ei ensin näkynyt ketään. Aikani etsiskeltyäni tapasin reippaan alikersantti *Ikonen*, joka kertoi, että kornetti ja 21 rakuunaa olivat tykistötules-
sa hautautuneet jonnekin – heistä ei ollut jäljellä mitään. Jäljellä oli vain mainittu alikersantti ja yhdeksän miestä, teräskuvus-

sa lisäksi toinen alikersantti ja kaksi miestä.

Näillä miehillä oli puolustus saatava kuntoon!

Kranaatteja tippui edelleen aseisiin tasaiseen tahtiin.

Sitten näin, kuinka Raivolasta tulevaa tietä myöten työnnettiin eteemme vastapäisen pellon taakse miesvoimin suorasuuntausasemaan suurta tykkiä. Emme pystyneet sitä konekiväärillä lämmekään estämään, koska tykki oli juuri pahasti kuollessa kulmassa.

Sitten se aloitti tikkausamunnan. →

Rakuunat olivat...

Ensimmäisenä maalina oli tulenjohtokorsu, jonka ympäriltä se kuori maan muutamalla laukauksella. Sitten osuivat kranaatit itse korsiin, joka kallistui syrjälleen ja rikkoutui osittain.

Toisena maalina oli teräskupu. Suojamaat hävisivät jälleen muutamalla laukauksella ja sen jälkeen sai itse kupu osuman. Ampujana toiminut rakuuna putosi kuolleena lattialle.

Vihollisen jalkaväki teki vain yhden yrityksen: iltapäivällä se yritti työntää veneitä joen rantaan. Alikersantti *Laine* miehineen torjui yrityksen. Sen jälkeen sain tiedon, että vihollinen on murtautunut läpi vasemmalta Metsänvartijan mökin suunnalta. Murto oli rajoitettu.

Pari omaa hävittäjää yritti yli

Irti tykistötulessa

linjojen Raivolan suuntaan, mutta niille tuli sieltä pikainen paluu.

Illalla lähetti toi irtautumiskäskyn. Asemat piti tyhjentää kello 22.00.

SEKAVA IRTAUTUMINEN

Illan mittaan vihollinen ammuskeli alueelle harvaa häirintätulta. Mutta juuri kun meidän piti jättää asemamme kello 22.00 repesi taas: tasan tunnin ajan jatkui keskitys tukikohdassamme. Omat tykistöpatterimme oli vaiennettu jo aamulla eivätkä ne nytkään kyenneet vastamaan tuleen. Olimme täysin vihollisen armoilla.

Ei voinut ajatellakaan irtautua tykistökeskityksen sekaan.

Tein omavaltaisen päätöksen, että odotamme tulen taukoamista tai ainakin heikkenemistä. Kello 23.00 ammuntaan tulikin pieni tauko, jolloin ponkaisimme liikkelle. Saman päätöksen oli tehnyt myös III Joukkueen johtaja kornetti *Koivisto*. Tykistötuli ei jättänyt meitä rauhaan vielä selustassakaan, sillä yksi miehistäni kaatui täysosumasta vielä vetäytyttäessä.

Saavuimme eskadroonan koontumispaikkaan.

Siellä ei ollut ristin sielua!

Toiset olivat häipyneet – ties minne.

Hetken mietittyäni päätin, että ottaisimme suunnan Sykiälään ja sieltä edelleen Uudenkirkon tielle.

III Joukkueen johtaja *Koivisto* oli hänkin ottanut suunnan

Sykiälään, mutta matkalla joutunut Kuuterselän suunnassa hyökkäävien vihollisten jalkoihin. Aikoinaan hän osasi omien luo JP 1:n kautta.

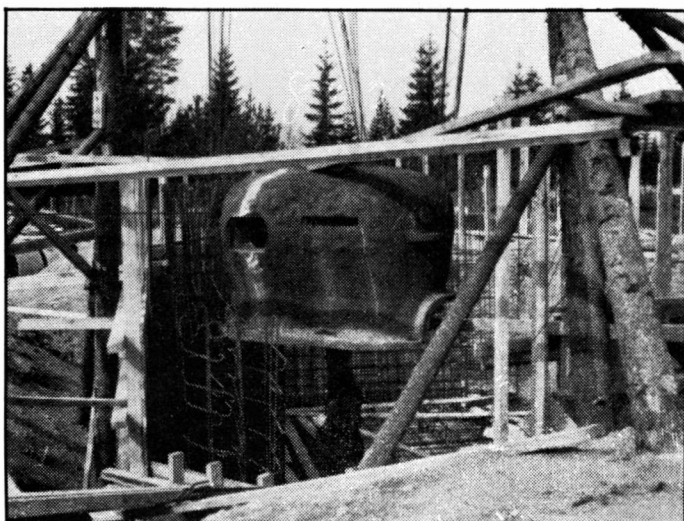
Matkalla tapasimme tutun rakuunan, joka laahusti eteenpäin käyttäen konepistoolia kävelykeppinään. Hän oli haavoittunut pahasti polveen ja irrotteli haavasta irtonaisia luunsiruja. Yritimme parhaamme mukaan auttaa häntä eteenpäin.

Samalla huomasin tien sivussa makaavan kymmenisen pahasti haavoittunutta rykmenttimme miestä. Joitakin muita harhaili alueella. Haavoittuneita emme voineet auttaa.

Jatkoimme matkaa. Kuljimme metsälinjaa pitkin.

Äkkiä syöksyi takaamme suuri pommikone hyvin mata-

Teräskupua asennetaan paikoilleen

Eräs suojakupumalli oli tällainen

lalla. Kohdallamme se kaatoi niskaamme kasakaupalla pienikokoisia pommeja, kuin pienoisheitimen ammuksia – niitä tuli satamäärin joka puolelle.

Yksikään ei räjähtänyt! Lentäjä oli innoissaan tullut liian matalalle eivätkä pommieig kärkeissä olevat lentokoneen potkurin muotoiset varmistimet olleet ehtineet kiertyä auki, vaan olivat kaikki paikoillaan.

TIE ON POIKKI

Olimme jo lähestymässä Sykiälän kylää, kun vastaamme tuli kolme soturia, jotka ilmoittivat, että vihollista on koko tie täynnä Mustamäen ja Vammeljärven välillä – yli ei pääse. Pari tykistön luutnanttia seiso metsässä epätietoisena näköisenä ja läheisessä pensaikossa makasi toistakymmentä haavoittunutta, osa paareilla.

Sain luutnanteilta kartan. Tutkin sitä ja tein uuden päätöksen: käännyimme jälleen rannikolle päin ja pyrimme Rasvatun myllylle.

Läksin matkaan. Vajaan kilometrin kuljettuamme vilkaisin taakseni ja huomasin porukan kasvaneen likimain puolen komppanian suuruiseksi – metsä oli ollut täynnä harhailevia miehiä. Samoin oli kuulemma käynyt myös kornetti Koiviston joukolle.

Lähestyimme Rasvatun myllyä.

Äkkiä rävähti vastaamme kiihas käsiaseiden tuli.

Joko vanja on täällä saakka?!

Ei voi olla!

– Älkää saatanat ampuko! huusin kaikin voimin. – Täällä on Antti Keskiisaari porukoi-neen!

Tuli lakkasi. Jatkoimme varovasti eteenpäin ja totesimme tullemme omien luo: vastassa oli tuttu joukkueenjohtaja Antti Nikuri. Ikävä kyllä yksi porukani pojista ehti haavoittua.

Olimme nyt Vammelsuun ja Uudenkirkon välisellä tiellä. Alueella vallitsi täysi kaaos: tie oli pommitettu kulkukelvottomaksi, sen reunoilla seiso täyteen lastattuja kuorma-autoja kaatuneiden puhelinpylväiden ja -lankojen ryteikössä – sikin sokin.

Ei hyvältä näyttänyt!

Jatkoimme matkaa. Se keskeytyi kuitenkin heti, sillä tiellä seiso rykmenttimme ansioitunut komentaja eversti Hans Olof von Essen. Hän oli järjestänyt tilapäisen puolustusaseman, jonkinlaisen vastaanottotukikohdan, jokilinjalle Rasvatun myllyn kohdalle.

Haavoittunut soturimme saatiin hoitoon. Tapasin hänet myöhemmin toipilaana sotasairaalassa Vierumäellä.

ESKADROONAN PÄÄLLIKKÖNÄ

Raportoin komentajalle vähäiset tietoni tilanteesta. Hän koki yksiköitä riviin todetakseen vahvuudet ja tarkistaakseen toimintakyvyn.

Väkeä ei ollut paljon. 3. Eskadroonan kohdalla komentaja nimesi minut eskadroonan päälliköksi ”kunnes toisin käsketään”. Peruutusta ei toistaiseksi ole tullut . . .

Vihollisen panssarivaunut partioivat pääteillä, joten marssimme sivuteitä Riekkjärven–Mesterjärven–Halolanjärven alueelle. Ryhmitin joukkoni puolustukseen lähelle Mesterjärven asemaa.

Seuraavana aamuna vihollinen jatkoi rajusti hyökkäystään.

Joukkoja ja siviilejä vetäytymässä Vammeljärvellä 14. 6. 44

S.A.-kuva

Omat perääntyivät Halolanjärveä kohti. Sain tiedon tilanteesta vain kuuntelemalla taistelun äänien siirtymistä pohjoiseen.

Pian kävi ilmi, että olimme jälleen jäämässä mottiin. Irrotin miehet asemista ja otimme suunnan taaksepäin. Marssi oli raskas, sillä meidän oli ylitettävä suuri ja aivan veteläpohjainen suo.

Päästyämme kuivalle maalle otin miehet kokoon ja selvitin heille tilanteen: olemme taas erillään muista joukoista vihollisen selustassa. Onko hyviä ehdotuksia toiminnan jatkamiseksi?!

– Olet hoitanut homman hyvin tähän asti, sanoivat pojat. – Luotamme edelleen päätöksisi.

Yö ja päiväkkin ehti kulua ennen kuin taas tapasin komentajan Riekkjärven ja Halolanjärven välisellä tiellä. Hän määräsi meidät lepoon iltaan saakka.

Levosta ei kuitenkaan tullut mitään, sillä vihollinen eteni odotettua nopeammin. Jo aamupäivällä sain käskyn ryhmittymisestä viivytyksiasemaan, jonka turvin edessä olevien piti päästä vetäytymään Halolanjärven kylään. Suoritettuani tehtävän vetäydyimme toisten perässä. Siellä olevilla pojilla oli kuitenkin herkkä liipasensori: kun tulimme metsästä kyläaukealle

saimme taas silmillemme omien tulta. Ja mikäs muu porukka kuin Nikurin joukkue – toisen kerran!

VAIKEA VETÄYTYMINEN

Selvittyämme Nikurista ilmoit tauduin jälleen komentajalle. Hän käski adjutantinsa luutnantti Osmokorven laatia minua varten karttaluonnos, jonka avulla osaisimme suunnistaa eteenpäin. Sitä piirrettäessä keskustelimme.

Komentaja totesi meidän olevan melko kurjassa kunnossa – emme olleet syöneet moneen päivään emmekä juuri nukku-neetkaan. Hetken mietittyään hän antoi käskyn:

– Suunnistakaa tämän karttaluonnoksen mukaan Uudenkirkon tielle ja jatkakaa edelleen Viipuriin päin niin pitkälle että löydätte 3.Eskadroonan huollon!

Käsky oli selvä. Sen täyttämisen oli sitäkin vaikeampaa, sillä olimme jo aivan poikki. Marsista ei tahtonut tulla mitään. Useimpien jalatkin olivat hierityneet rikki ja taukoja piti pitää yhtenä.

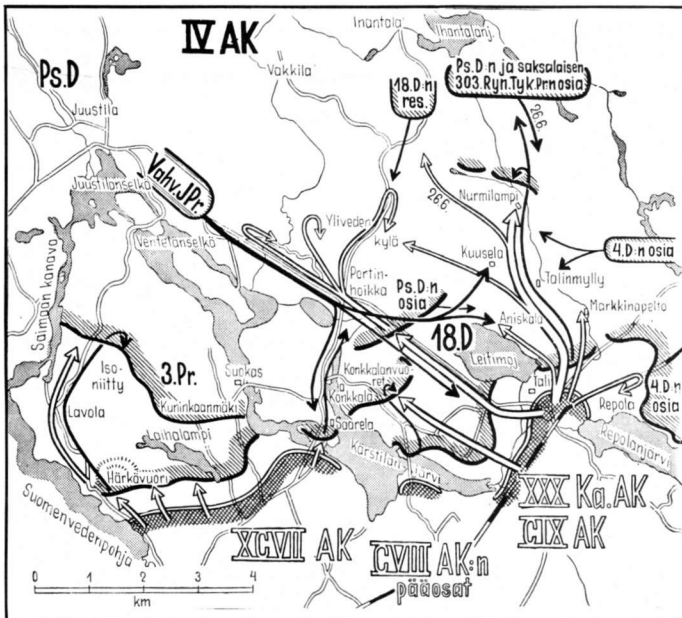
Tielle päästyämme sujui matkan teko hiukan helpommin, joskin marssi oli yhäkin tuskien taivalta. Mukanamme oli yksi pikakivääri, jota yritimme kantaa vuorotellen. Kaikki tuntui kuitenkin toivottomalta – kun joku loppuun väsyneenä lyyhistyi maahan ei häntä tahtonut millään saada pysymään jaloillaan.

Joltakin porukalta oli jäänyt tien viereen hevonen. Se taisi olla pelastuksemme: väsynein mies nostettiin aina hevosen selkään ja toiset pitelivät kiinni valjaista laahustaessaan eteenpäin.

Seuraava löytö oli käreä! Nyt oltiin jo voiton puolella, kun aseet ja kantamukset saatiin kärryihin.

– Nythän tässä ollaan taas ratsuväkeä kun on yksi hevonenkin, komentaja totesi virnistäen.

Näin tultiin lopulta Johannekseen, jossa eskadroonan pääosa oli jo odottamassa. ”Kannaksen halkijuoksun” ensimmäinen välierä oli päättynyt. □

Taistelu on alkanut Viipurin pohjoispuolella 25.–26. 6. 1944

Sininen Prikaati oli kova joukko. Se oli taistellut Karjalan kannaksella 1941, puhdistanut Krivin maaston vihollisesta talvella 1942, toiminut pohjoisrintamalla ja palasi jälleen taistelujen polttopisteeseen Kannakselle. Sen linjat Viipurin pohjoispuolella pitivät suurhyökkäyksen allakin. Hintana oli kuitenkin kova. Usein ratkaisun toi oma tykistö.

Kovia päiviä Viipurin t

JÄLLEEN oltiin Karjalan kannaksella.

Olin aloittanut sotani JR 3:n II Pataljoonassa, joka oli vuonna 1941 vallannut Kannasta hurjin päivämarssein – pisin oli silloisen komppanianpäällikön luutnantti *Lauri Käryn* ilmoituksen mukaan 64 kilometriä. Sitten oli rykmentistä muodostettu 3. eli Sininen Prikaati, joka selvitti vaikean tilanteen Maaselän kannaksella. Asemasodan loppuvaiheessa prikaati oli pohjoisrintamalla partisaani-jahdissa.

Nyt oli taas tultu kiireisin junakuljetuksin etelään.

Karjalan kannaksella oli hätätilanne.

tan metsissä, mistä useimmat vähän rauhoituttuaan palasivat riveihin. Kaikki olivat loppuun väsyneitä, punataudin heikentämiä, monet henkisestikin lamas-

Elettiin juhannuksen jälkeisiä päiviä. Viipuri oli menetetty ja pataljoonamme rippeet kyyhöteltivät hätäisesti kaivamisissaan poteroissa harjanteella Ventelänselän eteläpuolella. Ampumasektoreita ei juuri ollut ehditty raivata, kun jo piti ryhtyä torjumaan aivan kantapaillämme päälle tunkevaa vihollista.

Kaistamme oli liian leveä vähäiselle joukollemme. Vähemmän kärsineet pataljoonat oli taistelukykyisempinä heitetty vastahyökkäykseen jonkin Leitimojärven suunnalle.

Komppaniamme 5.K:n vahvuus oli muutaman päivän ajan vain parikymmentä miestä – kymmenen prosenttia määrävahvuudesta. Vaikka kaikki miehet olivat jatkuvasti vartiossa poteroissaan oli asemamme arveluttavan harvasti miehittetty.

KOMENTAJA ON OPTIMISTI

Vähän rauhallisempaan hetkenä saatiin ruokaa. Olin juuri syönyt hakemani sopan ja olo tuntui vähän paremmalta. Hakuvuoro olisi oikeastaan ollut viereisen poteron alikersantilla, mutta tämä oli ilmoittanut:

PUREUDUTAAN PUOLUSTUKSEEN

Asemasodan ja Lapin erämaavaiheen jälkeen olivat varsinkin sodan aikana saapuneet täydennysmiehet aivan tottumattomia suurtaistelun paineeseen. Yritettiin vastaiskuja, joiden menestys jäi siihen, että pataljoona oli pariin kertaan motissa ja joutui murtautumaan ulos. Sitten pureuduttiin puolustukseen Viipurin pohjoispuolelle ja torjuntataistelut niihin liittyvine vastahyökkäyksineen olivat jokapäiväisiä.

Pataljoona oli kärsinyt raskaita tappioita. Pahimmin hermonsa menettäneitä piileskeli selus-

Kalle Sulo Laakso, Sinisen Prikaatin II Pataljoonan komentaja kesällä 1944

Kestävätkö hermot? Suurtaistelu aaltoilee puolustusasemassa

– Olen mieluummin syömät-
tä kuin lähden sille matkalle . . .

Pojan hermot olivat lopussa –
hyvä kun pysyi poterossaan.

Ihmeekseni ilmestyi paikalle
rämäpäinen ja aina optimistinen
komentajamme *Kalle Sulo
Laakso*. Lievästä haavoittumi-
sestaan huolimatta hän kierteli
asemissa välittämättä jatkuvasta
tykistön ja kranaatinheitti-
mistön häirintätulesta.

Joku valitti, että miehiä on
kovin harvassa – vanja voisi lau-
mana juosta linjamme läpi en-
nen kuin tulemme ehtisi vaikut-
taa.

– Eipähän tässä ole mitään

hätää, pojat! sanoi Laakso. –
Muistattehan te mitä konepis-
tooleilla on ennenkin saatu aikaan.
Ei tässä niin tiheää miehi-
tystä tarvitakaan kun vain am-
mutaan tarkasti. Tästähän ei tule
pirukaan läpi!

Ihmeekseni komentajan väsy-
neillä kasvoilla leikki täysin
luonteva hymy. Mukana seu-
rannut komppaniamme ainoa
upseeri luutnantti *Mauno Vähä-
nissi* vaikutti puolestaan kovin
huolestuneelta. Tämä toimis-
saan tunnontarkka päällikkö oli
äärimmäisen väsynyt ja kovin
laihtunut.

Yritin kurkotella eteeni, mut-
ta en nähnyt mitään. Edessä oli
tiheä pensaikko ja kiviä. Myös
alikersantin toisella puolella ole-
va sotamies *Rauhala* näytti ko-
hottautuneen ja huusi sen jäl-
keen alikersantille:

– Helvettiäkö sinä räiskit tyh-
jää!

Jotain siellä kuitenkin taisi ol-
la – olin itsekin kuullut edestä
epämääräistä vaimeaa kolinaa
räjähdysten välillä.

Oikealla puolellani näytti
myös korpraali *Talaskivi* tähys-
televän valppaasti eteensä.

Hänen takanaan oli poteros-
saan juuri tullut täydennysmies.
Tämä nousi äkkiä poterostaan,
vilkaisi oudosti ympärilleen sil-
mät luonnottoman suurina ja al-
koi hurjasti juosta taaksepäin
kannatellen toista kättään. Sir-
paleet saattelivat pojan menoa.

Talaskivi katseli pojan menoa
ja kurkotteli sitten pitkään oi-
kealle puolelleen. Äkkiä hän
kääntyi, huusi jotakin ja alkoi
rajusti viittoilla. En kuullut sa-
noja ammunnan räiskeessä,
mutta ymmärsin, että muutkin
kaverit olivat oikealta häipyneet
– asema oli tyhjä.

Yritin huutaen saada asiasta
tiedon päällikölle, joka oli lähel-
lä.

Alikersantti jatkoi mietöntä
ampumistaan. Joku kaveri yritti
saada hänet järkiinsä paiskaa-
malla miestä kivellä. Alikersantti
painautui kuitenkin vain yhä
syvemmälle poteroonsa ja vii-

meisten lippaiden sarjat meni-
vät melkein pystyyn taivaalle.

Aion juuri lähteä yrittämään
luutnantti Vähänissin luo kerto-
maan tilanteesta, kun raskaat
kranaatit iskivät tarkasti koh-
dalle. Joku räjähti lähellä ole-
vassa puussa ja sirpaleet iskivät
kuurona maahan.

Vilkaisin ympärilläni. Talas-
kivi yritti hampaillaan auttaen
sittoa kättään, josta veri suihku-
si. Olin juuri pyrkimässä hänen
avukseen kun maa alkoi pölistä
ja säkenöidä ympärilläni.

TYKISTÖ RATKAISEE

Ammuin sarjan viholliseen päin
ja syöksyin pää edellä takaisin
poterooni. Jokin konetuliase
seurasi tarkoin matkaani ja luodit
räiskivät ympärilläni. Kaive-
lin pahimmat hiekat silmistäni
ja tarkastelin itseäni. Totesin it-
seni ehjäksi, vaikka puserossa
oli sirpaleiden tai luotien reikiä.

Asemien edestä aivan läheltä
kuului kiivasta venäjänkielistä
puhetta – kuin sadattelua. Har-
mittelin, ettei minulla ollut kä-
sikranaatteja. Tuntui kuin van-
jat olisivat odotelleet jotakin.

Se ”jotakin” selvisi heti: maa
tuntui repeävän ja asemiemme
tienoille iski kranaattikuuro, jo-
ka tuntui salpaavan hengen.
Päättäni alkoi huimata ja tunsin
polvieni pettävän. Raskaat kra-
naatit ruhjoivat maata aivan lähel-
lä. →

REINO VILJAKAINEN

Tykistö ajaa tuliasemiin

SE ALKAA TAAS!

Äkkiä vanjan kranaatinheitti-
mien ääni muuttui: tasainen
lonksuttelu muuttui kiihkeäksi
pikatuleksi.

– Voi piru, taas ne tulevat! va-
litti äskeinen alikersantti. – Ja
niitä on paljon . . .

Samalla hän alkoi hurjan am-
munnan konepistoolillaan.

akana

Kansa taisteli- lehden vuosikerrat KANNATTA SÄILYTTÄÄ!

Väri
tummanruskea,
kultapainatus

TILAA OMILLE
LEHDILLES
KUNNON KANSIOT!

Tosivahvassa dokumenttilehdessä on historiallisesti ainutlaatuinen aineisto. Vanhat vuosikerrat ovat kysytyä tavaraa!

Hinta 23 mk/kpl
(+ postitus- ja käsittelykulut 7,50 mk/1 kpl, 12,00 mk/2 kpl, 14,00 mk/3-5 kpl).

LEIKKAA TASTA. POSTITA HETI. LEIKKAA TASTA. POSTITA HETI.

Kansa
taisteli
maksaa
posti-
maksun

Vastauslähetykset
Vantaa 60/77 Lupa 231

Sanoma Aikakauslehdet
Kansa taisteli
Asiakaspalvelu
PL 31
01771 VANTAA

KANSA TAISTELI

-miehet kertovat

TILAUSKORTTI VUOSIKERTAKANSIOT

Haluan kerätä Kansa taisteli -lehdistäni ainutlaatuisen ja historiallisesti arvokkaan lukupaketin. Tilaan Kansa taisteli -lehden vuosikertakansioita. ___ kpl. Hinta 23 mk/kpl (+ postitus- ja käsittelykulut).

Sukunimi		Etunimi	
Osoite		Puh.	
Postinumero	Postitoimipaikka		

Tarjous koskee vain Suomeen tulevia tilauksia. Hinnat ovat voimassa 31. 12. 1986 saakka.

Kovia päiviä...

Oliko minuun sittenkin osunut...?

Äkkiä tajuntani tuntui selkenevän: kranaatithan tulevat omalta puolelta Juustilan suunnalta! Ne osuvat rynnäkköasemissa odottelevan vihollisen niskaan!

Oma tykistö!

Elämänhalu palasi nopeasti. Nousin tähyttämään, kuinka kranaatit iskivät tarkasti eteemme kaataen puita ja nostaden maasta sankan pöly- ja hiekkapilven. Sirkaleita surrasi asemisamme saakka.

Tykistön tuli-isku loppui yhtä täsmällisesti kuin oli alkanutkin. Sen päätyttyä kuului edestä eläimellistä mölinää - haavoituneiden ja toiminnan kontrollin menettäneiden venäläisten huutoa. Se peitti alleen kaikki muut

sodan äänet. Ei tarvinnut ymmärtää kieltä tajutakseen äärimmäisen kauhun ja hädän.

Se oli korvissani mitä ihaninta musiikkia! Saittepas tekin! Ette törmäile vähään aikaan...

Sitten mölinään alkoi sekaantua teräviä käskyjä. Sen jälkeen kuului etäännyvää kalahtelua. Olivat saaneet tarpeekseen.

KAIKKI SELVIÄÄ

Nousimme seisomaan poteroissa. Ei ollut enää mitään ammuttavaa. Takaa tuli paikalle reservin miehiä täyttääkseen aukon linjassamme. Havoittuneet sidottiin ja ohjattiin hoitoon.

Luokseni tuli tykistön luutnantti, jonka olin jo aikaisemminkin tavannut. Hänen silmänsä säteilivät.

- Pannaan vielä muutama ryhmä perään antamaan vanjoille vauhtia! Luutnantti uhoi.

Ja sinne menivät taas kranaattimme tarkalla osoitteella.

Iltaystästä saapui I Pataljoona vaihtamaan meidät linjasta. Ihmettelimme vaihtajien miespaljouutta. Vaihto oli kovin vähäpöytä - kaikki tiesivät hommansa.

- Onpahan teitä täällä hiton harvassa...

Joku vaihtavan joukon alikersantti lausuili ääneen mietettään. Kukaan ei vaivautunut vastaamaan.

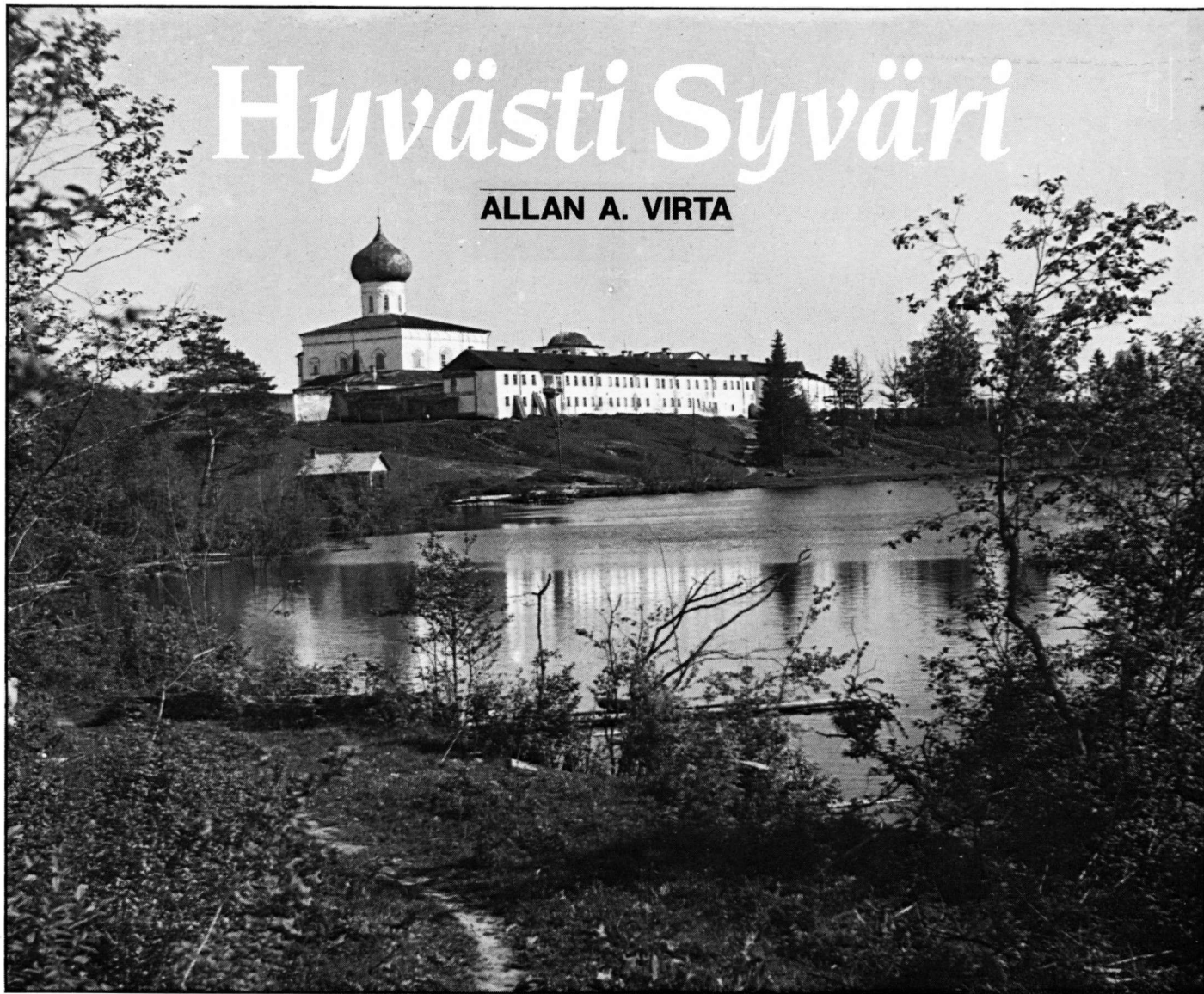
Poistuimme hiljaa takamaastoon. Turtuneissa aivoissa jyskytti ajatus: olipahan kuitenkin pysäytetty pikamarssi Helsinkiin... □

Tykistön tuliasemassa on kiirettä

Hyvästi Syväri

ALLAN A. VIRTA

Syvärin luostari, jossa majaili suomalainen kenttäsaaraala

KESÄKUUN 21. päivä 1944.

Aamuauringon kullatessa metsän puita taukosi Ruutu-tukikohdassa käyty taistelu. Virollinen on lyöty takaisin verisin päin.

Ruudinsavu hälvenee hiljalleen. Töpinän metsiköstä kuuluu aamuvirkun käen kukuntaa ja Segesanpuron vilvas vesi on houkutellut miehiä varhaiselle aamupesulle. Aiotaan vielä vähän nukkua, sillä kaikesta tuntuu siltä, että sodan rauta-antura on jättiläisaskelin lähestymässä Syvärin rintamaa. Kannaksella se on jo vyörynyt pelottavan monta päivää. Voimattomina olemme kuunnelleet tykkien kaukaista kumua yli Laatokan.

Nytkö on meidän taisteluvuoromme alkava...?

Syväri oli saavutettu suurin uhrauksin ja sitä oli puolustettu kahden ja puolen vuoden ajan.

Se oli monelle tärkeä virta, uljaiden unelmien kohde.

Kaiken luovuttaminen viholliselle tuntui katkeralta. Näin sen koki silloin nuori 5.Divisioonan upseeri.

JÄNNITYSTÄ ILMASSA

Ei voi nukkua. Aamu on siihen liian kaunis. Mieli on liian herkkä ja yöllisen taistelun äänen kaiku soi korvissa lakkaamatta. Kaatunut tulenjohtajavänrikki Ruudussa ja särkyneet taisteluhaudat ovat vieneet väsymyk-

sen. Liikahtamatonta hiljaisuutta on tätä ennen jatkunut liian kauan, jotta tuollaisen yön jälkeen voisi nukkua.

Niinpä niin – liikahtamatonta hiljaisuutta on kestänyt kolmatta vuotta. Tykit ovat olleet enimmäkseen vaiti ja vain harvoin on sodan Jumala noutanut saalista tältä puolen Syvärin.

Tänään se tuntuu olevan oudon nälkäinen.

Tuumitaan yhtä jos toista. Radio on auki kaiken aikaa. Jotain kevyttä vain, hottia.

Sytytetään savuke toisensa jälkeen. On kuin hienoinen sähkövirta leijuisi kaiken yllä. Se ei ilmennä hermostuneisuutta – se sana on meille vieras ja pysyy vieraana. Etsitään vain ratkaisua ongelmaan, jota on haudottu komentopaikassa jo viikon tai kaksi. Ongelman nimenä on tuo monesti mainittu: Hyökkääkö ryssä Syvärille?

EI OLE ENÄÄ ONGELMIA

Aamu ei ole vielä pitkällä, kun ongelma ratkeaa: Lentokoneiden jylinä alkaa kuulua voimak-

Hyvästi Syväri

kaana itäiseltä taivaalta. Yhdeksän koneen laivue – toinen – kolmas – neljäs... kymmenes... kahdeksastoista, kahdeskymmenes – ja aina vain uusia muodostelmia. Ylpeinä ja voimansa tunnossa ne halkovat kuin jäävuoret pilvetöntä avaruutta. Raskaasti ulvovat moottorit. Ilma vapisee äänten paljoudesta. Tasaisesti kuin syvällä uiva laiva pommarit etenevät kohti meille nimeämätöntä kohdetta. Muutama hävittäjä puikkelehtii sivustoilla, niiden siro vartalo kimmeltää auringonsäteiden taittuessa metallin pintaa vasten ja joku maataistelukone kurnuttaa konekiväärillään ilman mitään tarkoitusta.

Montako suomalaista sotilasta, länsi-Syväriellä tuolloin ollut, katsoi tuon paraatia muistuttavan lentoarmadan esiinlyöntiä? Yhtä monelle meistä selvisi myös tämän kesäkuun aamun merkitys.

Emme oikein löytäneet sanoja sanoaksemme sen toisillemme. Vaiteliaina seurasimme lentoarmadan kulkua ja uuden aallon seurattessa ensimmäistä kukaan ei enää laskenut koneiden lukumäärää.

Mentiin korsuihin.

– Se on alkanut nyt...

Näin lausui joku. Kasvoilamme asui levollinen totisuus.

Lentolaivain jylinä pauhasi halki avaruuden. Käen kukuntaa ei enää kukaan unohtunut kuuntelemaan.

Puhelimet soivat pitkin päi-

Soille oli rakennettu satoja kilometrejä telalavaa. Lähtiessä ne miinoitettiin

vää. Raskaat tulikirnut nauroivat kylmää nauruaan ja Syvärin rantapaltilta kantautui kauas taistelujen kiivas meno.

KÄSKY ON ANNETTU

On ilta. Päivä verinen on päätymässä. Käsky jättää Syväri on annettu.

Jättää rannat, asemat ja työ...

Jättää kaksi ja puoli vuotta elämästämme, parhaita miehuusvuosia... Sanat parhaimmatkin saattavat soida väärin ajateltaessa noita kahta ja puolta vuotta. Oikeita kosketuskohтия ei sodan tässä vaiheessa ole helppo löytää.

Mieleen tulevat erään soturin

sanat, jotka kuvastavat lähtöhetken katkeraa tunnelmaa:

”Sinä vuolas, mustavetinen Syväri! Kolmatta vuotta olemme jakaneet kanssasi sodan rasitukset, uljaimmat unelmamme olemme rannoillasi unelmoineet. Hiki ja veri on syliisi vuotanut ja laineillasi olet tuutunut niin veljeä kuin vihollista. Suo meille anteeksi, jos tänä kesäkuun 21. päivänä kello 19.30 kysymme Sinulta: Miksi?”

HYVÄSTIJÄTTÖ

Kello on pian 19.30. Eräs pataljoona irrottautuu Syväriältä tuona kellonlyömänä.

Kaikki on valmista lähtöön. Korsut autioina, ovet ammol-

Lotinanpellon alue, missä vihollinen aloitti suurhyökkäyksen 21. 6. 44 kello 07.00

laan, ikkunat rikki. Taistelun melu saattaa lähtijöitä.

Pieni ryhmä upseeristoa seisoo komentopaikalla, samoin vähäinen joukko miehiä. Vaite-
liaita kasvoja. Hetken tunnelma on historiallinen, on ja pysyy. Kuin hyväillen katson metsän pehmeätä viivaa, annan silmiäni lipua pitkin Segesanjoen jokiuomaa. Jokaisen piirteiden tahdon kiinnittää sieluni sisimpään juuri sellaisena kuin haluan ne keran lapsilleni kertoa – jos tulevaisuus on osalleni tuon onnen varannut...

Tuijotan kauan kauas kaukaisuuteen. Tiedän, että kaikki aineellinen on tästä alkaen taas arvotonta. Nyt ei kysytä minulta olenko rahasta rikas vai köyhä, ovatko vikani suuret vai pienet, vaan minulta ja meiltä kaililta kysytään tästä hetkestä lähtien jälleen vain yhtä asiaa: Miten voimme voittaa pelon? Lahjomaton kohtalo on ohjaava kulkuamme sodan loppuun saakka.

Hyvästi, Syväri!

Miesjoukko on lähtenyt liikkeelle. Askel askeleelta käy meille selväksi tulevien päivien velvoitus. Tiedämme, että nyt on alkanut kansamme historiasa uusi kappale. Lehteä on käännetty ja entisten taistelupaikkojen nimet tihkuvat taas verta... □

Tultiin lujaa Tuulosjoelta

S4-kuva

Tuuloksen maihinnousu katkaisi Aunuksen kannakselta vetäytyvien suomalaisten joukkojen yhteydet. Kahden tulen väliin joutuneet joukot vaukkoontuivat herkästi, varsinkin kun takana oli tulviva joki.

AUNUKSEN KANNAKSELLA 21.6.1944 alkanut odottamattoman ankara vihollisen hyökkäys kohdistui kovimpana kenraalimajuri *K. A. Tapolan* hämäläisdivisioonaa vastaan.

5.D oli asemissaan Syvärillä Lotinanpellon lohkokolla, jonka vihollinen oli valinnut painopisteenä läpimurtokohdakseen.

Olin tuolloin eversti *T. Elomaan* komennossa olevan JR 44:n I Pataljoonan 3. Komppaniassa. Pataljoonaa komensi majuri *Leo Lehtonen* ja kompanianpäällikkönä toimi kapteeni *G. E. Aalto*. Kaikki mainitut herrat kaatuiivat myöhemmissä viivytystaisteluissa.

Hyökkäävät vihollisvoimat olivat yleensä valiojoukkoja. Meihin puolustajiin nähden ne olivat suuresti ylivoimaisia. Jouduimme alusta lähtien sidotuiksi ankaariin puolustus- ja viivytystaisteluihin.

Komppaniamme I Joukkue oli vänrikki *Aimo Aarikan* johdolla tehnyt muutamia hyvin onnistuneita vastaiskuja. Esimerkiksi vesisateisena juhannusaattona olimme Saarimäen-Syvärin luostarin välillä tuhonneet viholliskomppanian kokonaisuudessaan omien tappioiden ollessa lähes olemattomat.

Raskaita päivämarsseja tehden ja välillä taistellen peräännyimme niiden ”juhannustans-

↑↑ Vihollinen ei unohtanut ”ropakantaa”. Tätä lentolehtistä pudotettiin Aunukselta vetäytyvien suomalaisten niskaan kesäheinäkuussa 1944

Tuuloksen maihinnousualue oli kierrettävä vaikean maaston kautta

sien” aikana parissa päivässä noin 80 kilometriä.

Myöhään illalla 25.6. olimme saapuneet muutaman kilometrin päähän Tuulosjoen sillasta sen eteläpuolelle. Saimme ruokailla ja levätä seuraavaan aamuun.

Komppaniamme oli pysynyt erittäin hyvin koossa eikä hiip-

Tultiin lujaa...

pareita ollut poistunut takamaastoon. Tähän koossapysymiseen lienee vaikuttanut vihollisen tekemä maihinnousu selustamme Tuuloksen ja Viteleen väliseen Laatokan rantamaastoon: Eihän kukaan halunnut lähteä sutta pakoon kun takana oli karhu vastassa...

VAIKEA SILLANPÄÄ

Aamupäivällä 26.6. pataljoonamme miehitti sillanpääseman vajaan kilometrin päähän Tuulosjoesta etelään. Paikka oli erittäin epäedullinen taistelija ajatellen: metsä oli tiheää ja aluskasvillisuus sakeaa. Hätäisesti kaivettuja matalia poteroita lukuunottamatta ei joukoilla ollut minkäänlaisia taisteluasemia. Turvattomuutta lisäsi vielä takana oleva sadeajasta johtuen vuolas virta ja perääntymisuunnalla käynnissä oleva taistelu, jota kävivät maihinnousseet kaksi vihollisen merijalkaväkiprikaatia ja meikäläisten hätäisesti kokoon haalimat joukot.

Aunukseen menevän radan Tuulosjoen ylittävä rautatiesilta oli vihollisen hallussa, mutta siitä noin kilometrin ylempänä oleva maantiesilta meikäläisillä. Siltaa ylitti tihein väliajoin piehekköjä perääntyviä joukkoja.

Komppaniamme miehitys alkoi aivan Laatokan rannasta. Laatokalla oli runsaasti vihollislaivastoa ja sieltä kajauttavat tykkivenet tuli-iskujaan, jos-

kaan komppaniamme alue ei vielä ollut tulen alla.

Puolen päivän maissa miehitti komppaniamme I Joukkue reservilinjan Tuulosjoen pohjoisrannalla maantiesillasta ylöspäin. Ilma alkoi kirkastua ja lämmitä. Keitimme saikkaa ja odottelimme alkavaa taistelua. Muonaa meillä oli yllin kyllin. Aamulla oli kaikki muonavarat jaettu miehille, sillä kuormasto lähti kiertämään maihinnousu-alueita pitkin metsäteitä.

Noin kello 15 alkoi näkyä selviä merkkejä lähestyvistä vihollisista. Menin joukkueen eteen sen silmäksi aivan jokivarteen.

Edestäpäin tuli ryhmän tai parin suuruisia joukkoja kävelyvauhtia. Puoli neljän maissa tuli ryhmän suuruisia porukoita puolijuoksua ja harvoja ajoneuvoja hitaassa ravissa.

Myös selvät taistelun merkit olivat jo lähellä: edestä kuului hätäisiä konepistoolisarjoja ja aika-ajoin kiihtyvää kivääritul-ta.

Kello kuudentoista aikaan lensi Tuulosjoen maantiesilta ilmaan. Vielä joen eteläpuolelle jääneet omat joukot perääntyivät täyttä vauhtia juosten ylävirran suuntaan. Joukossa oli

vielä joitakin hevosajoneuvoja, jotka painuivat täyttä laukkaa samaan suuntaan. Laskettelipa siellä pari miestä hevosen seläsäkin – kuin parhaat kasakat!

KARMEA HAVAINTO

Samaan aikaan ilmestyi myös vihollisen hyökkäyskärki sillan eteläpuolella olevan metsän laitaan. Sieltä se aloitti välittömästi tulituksen suorasuuntaustykeillä ja konekivääreillä.

Äärimmäisenä oikealla oleva joukkueemme myöhästyi niin paljon irtautumisessaan Laatokan rannasta, että se ei ennättänyt yli sillan vaan suoritti kujanjuoksun kiivaan tulen alla pitkin jokivartta.

Tilanteen alettua hiljalleen rauhoittua ei vihollinen pitänyt mitään kiirettä lähteä ylittämään Tuulosjokea maantien suunnassa. Se tuntui tyytyvän maihinnousseen yhtymän ja maitse hyökkäävien osastojensa kohtaamiseen rautatien suunnassa.

Hiljalleen siinä kului helteen iltapäivä. Kello lähenteli jo puolta kuutta. Päätin hiipiä taakse tiedustelemaan tilanteen kehittymistä vaihdon toivossa.

Mutta aikeeni huomasi myös vihollinen ja aloitti heti kovan tulituksen. Sen vaikutuksesta painuin takaisin suojaan poterooni.

Samalla selvisi myös minulle karvas totuus.

Olin jo ollut pitkän aikaa yksin!

Sillanpäästä perääntyvät joukot olivat vetäneet joukkueeni mukanaan. Ilmankos olin pari kertaa huomannut takaa viitto-

Kenraalimajuri Kustaa Anders Tapolan 5.Divisioona joutui ottamaan vastaan vihollisen pääiskun Lotinanpellon alueella

Yli Tuulosjoen

S4-kuva

S:4-kuva

**Huoltoa ilmapuussa rakennuksessa
jossakin Tuuloksen seuduilla**

**”EI KAI SINUA
TAPPAKAAN VOI”**

Muutaman kilometrin kuljetuani osuin hyvin kuljettavalle ratastielle, joka sopi myös suuntaan.

Tovin marsittuani alkoi kuulua vastaantulevien kärryjen kolinaa. Piilouduin puskaan ja odotin kulkevia. Vastaan ajeli kaksi suomalaista hevost miestä. Tahti oli verkkainen, aivan kuin possakkoa tekevä päivämiehillä.

Tulin näkyviin ja kieltelin heitä vikasuuntaan menemästä. Miehet oli lähetetty hakemaan kranaatinheittimen ammuksia Tuulosjoen sillanpielestä. Monisanaisesti selittäen sain ajomiehet uskomaan, että heidän sotaliikkeensä ei enää onnistu.

Ajomiehet ottivat kyytiin ja samaa verkkaista vauhtia mentiin taaksepäin. Illan alettua jo hämärtyä sakeassa metsässä osuimme rajajääkäripoppoon taistelutuvartioon maihinnousualueen laidalla.

Kukaan ei tuntunut tietävän, missä on oma yksikköni. Eksyksissä olivat matkakumppanitkin. Ylä-Viteessä erosimme. Perääntyvien joukkojen mukana kuljin Salmiin ja tapasin oman poppooni Orusjärvellä.

Rakastettava vääpelimme *Lauri Nieminen* toivotti minut takaisin tulleeaksi suurin piirtein näin:

– No voi perkele! Siinäpä sinä olet! Sinun takiasi on nähty hirveästi vaivaa – sinut on ilmoitettu jo kotia kuolleeksi, mutta koska et vielä olekaan kuollut ei kai sinua nytäkään tappaa voi. Käy nyt syömään hernekeittoa, sitä on niin pirusti enkä raaski sitä maahankaan kaataa!

Kirjoitin kotiväelle tupakkaskin kannen kenttäpostikorttina. Se kerkisi parahiksi estämään hautajaiseni. Vanha rovestimme ei ollut ollut kovin kiireissään ilmoitteluisaan ja hautajaisten järjestelyssä.

Nyt jälkepäin ovat kaikki tarinat moittineet, että I/JR 44 perääntyi Tuulosjoelta liian hätäisesti. En halua puolustella hätäistä perääntymistä. Pataljoonamme oli kuitenkin ennen tätä ja tämän jälkeen valiojoukko. Miksi pantiin liian pieni porukka vaikeaan sillanpääsemaan kahden tulen väliin? □

ken, jolloin sen tähytys ehkä olisi heikoimmillaan.

Noiin kello 19 alkoi vihollinen ylittää jokea. Samalla hetkellä aloin ryömiä taaksepäin. Parinkymmenen metrin päässä pääsin perunapenkkiä väliin. Noihin aikoihin olivat perunanvarret jo noin 10–15 cm pitkiä ja antoivat edes hieman suojaa.

Pian oli satakunta metriä pitkät vaot ryömittyä päästä päähän. Jatkoin ryömistä lyhyessä nurmessa. Edessäni oli suurehko olkiauma ja sen taakse ryntäsin loppumatkan hyvällä kirillä.

Olkiauman takana vedin henkeä. Arvasin, ettei kauan kulu, kun piiskan amukset alkavat pieniä olkiaumaa pehuiksi. Päätin rynnätä nopeasti juosten vajaan sadan metrin matkan vierellä olevaan pahaiseen purouoman mutkaan.

Juoksuni aikana kerkisivät silvalta kolme kertaa piiskatykilä! Kaksi meni korkealta ohi, mutta kolmas räjähti miltei vieressäni. Ilmanpaine nosti ylös ja viskasi kumoon, mutta kun en pahemmin haavoittunut, jatkoin matkaa entistä lujempaa.

Puruoman suojassa pääsin takana olevaan metsään. Metsän suojasta näin, kuinka ensimmäiset vihollisotilaat nousivat maihin Tuulosjoen pohjoisrannalle.

Löysin helposti edelläni perääntyvien joukkojen suuntauran, jota lähdin seuraamaan. Ohitin taisteluja paenneiden siiviliasukkaiden leirin, jota hyvästelin kättä heiluttamalla. Olin kyllä erottavanani, ettei tässä juuri välitetty perääntyvistä ”Ruotsin brihasta”.

Koska tilanne maihinnousualueella oli epäselvä aloin pyrkiä suoraan pohjoista kohti.

Keskellä korpea juoksi kulku-suuntani poikki suomalaisessa sotilaspuvussa oleva vänrikki. Huutelun häntä pysähtymään ja jäämään juttusille, mutta pojalla tuntui olevan kova kiire – eikä tuo kyllä vaatinut kunniantekoakaan, saati esittänyt tavallista kysymystä: ”Mikä mies? Mistä komppaniasta?”

lua, jota kuitenkin en ollut osannut tulkita oikein.

Edessäni oli vihollinen, takana 300 metriä avointa maastoa ja sivulla rautatien suunnalla oli kova vihollisliikenne ohitseni. En voinut irtaantua salaa – pieninkin pään nosto aiheutti heti pitkän konekiväärisarjan ympärilläni.

Aloin nauttia kuolemantuomitun viimeistä ateriaa, sillä olin aivan varma ainakin vangiksi joutumisesta. Levittelin pahoin helteen sulattamaa voita leivälle ja silloin tällöin kurkistin tilanteen kehittymistä ympärilläni.

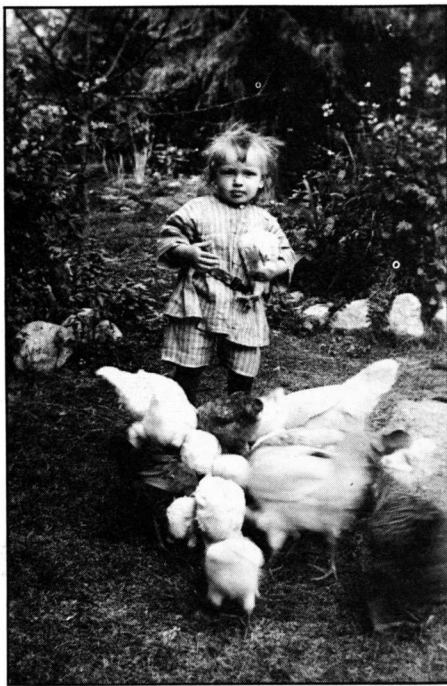
Noiin kello 18.30 huomasin vihollispartion joen toisella rannalla, satakunta metriä poteros-tani. Partioon kuului vajaat kymmenen miestä. Päätin tehdä

vielä viimeisen kiusan viholliselle ja ammuin pystykorvallani kymmenkunta nopeaa laukausta vihollisen suuntaan. Enempää en ennättänytäkään, kun jo täytyi suojautua. Ei ollut aikaa todeta mahdollisia tuloksia.

Pohdiskelin vakavaksi käynnystä tilannettani. Keskikesän päivä on pitkä eikä vihollinen suinkaan kauan enää odotteliseen ylitystä. Missään otapauksessa ei ollut mahdollista siirtää ratkaisua hämärän tuloon.

**KUJANJOKSU
ONNISTUU**

Vangiksi antautumisen jätin pois laskuista. Päätin yrittää perääntyä. Irtaantumishetkekseni valitsin vihollisen joenylityshet-

Aimo Hyvärinen syntymäkotinsa pihalla Ihantalan Harjulassa 1923. Vaikka alku oli lupaava, ei miehestä tullut kanafarmaria vaan veturinkuljettaja

Väkkärämäki Ihantalan kirkolla. Paikalla ollut rakennus, jossa sijaitsi muun muassa kyläkauppa, oli yli satavuotias. Edessä näkyy oikotie kirkolle, talon vasemmalta nurkalta lähtee tie Viipuriin ja kioskin luona oivalta viitalta vasempaan Kilpeenjoelle ja oikeaan Kavantsaareen

Rauhan vuosien idylli IHANTALASSA

Kokkomäen talo 1930-luvun lopulla, kuvassa Elsa ja Viljo Lottanen. Juuri talon kohdalla sijaitsi heinäkuun alusta rauhan tulon saakka vihollisen etulinja päätien suunnalla

SUOMALAINEN 6. Divisioona, jota komensi kenraali Einar August Vihma, pysäytti ankarassa torjuntataistelussa 1.–10.7.1944 puna-armeijan suurhyökkäyksen Ihantalan kirkonmäkeen, joka jäi puolustajan haltuun rauhan tulon saakka. Kenraali Lennart Oesch, Kannaksen Ryhmän komentaja, kertoo silloin ensimmäisen kerran todenneensa, että *Go-voimien* armeijoiden vyöry voidaan pysäyttää.

Ihantala oli VKT-aseman takamaastoa. Siellä ei ollut lainkaan etukäteen rakennettuja asemia enempää kuin esteitäkään, kaikki oli improvisoitava. Jalkaväkirykmentit 12 ja 35 pureutuivat päättäväisesti Kirkonmäen ja Pyöräkankaan kamaraan ja onnistuivat torjunnassa voimakkaan kenttätyökistön tukemina.

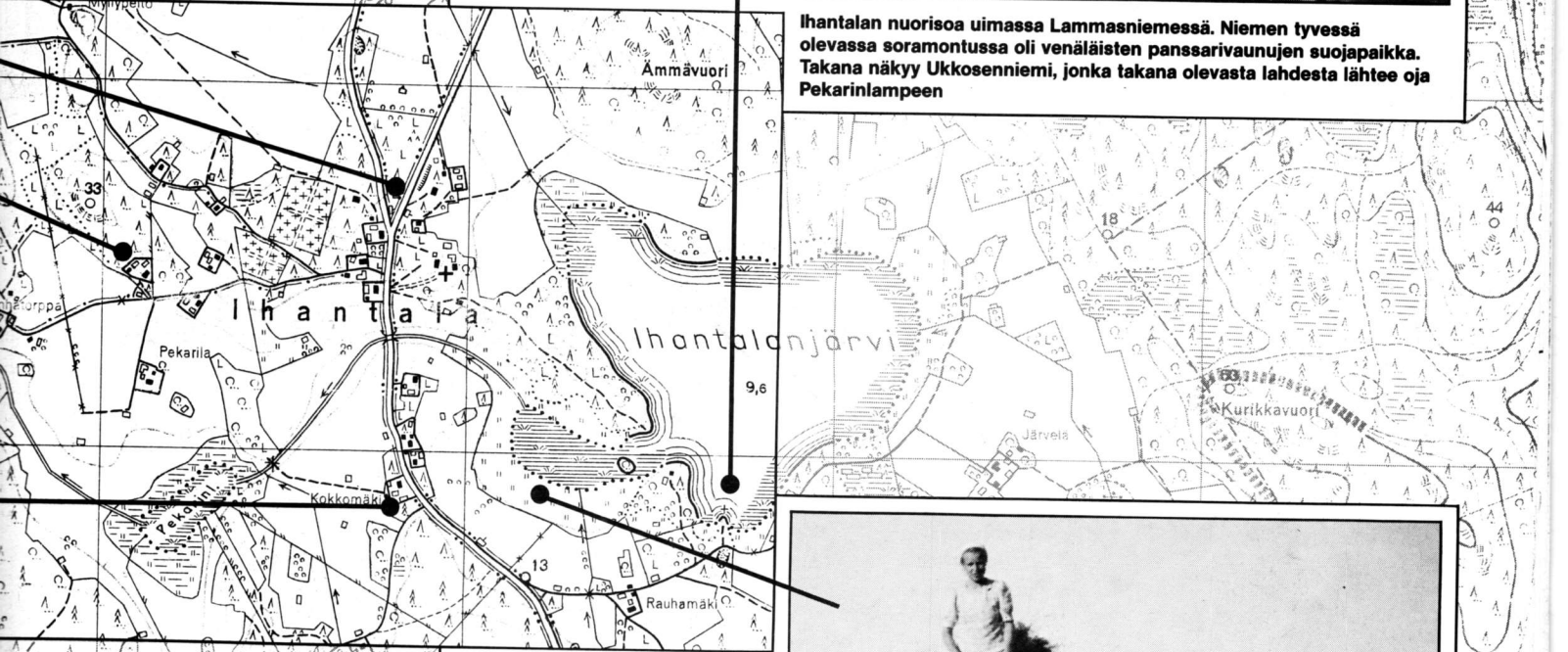
Kirkonmäen puolustusta johti majuri *Torsten von Essen* apunaan panssarintorjuntapäseerina kapteeni *Olavi Kaakinen*.

Tykistön osuus taistelun kulkuun oli meikaläisittäin poikkeuksellisen suuri: asemien eteen kyettiin keskittämään paikon lähes parinkymmenen patteriston eli yli 200 kenttätukin tuki. Kun venäläisten tykistökön oli voimakas, käytiin alueella erittäin rajuja tykistötaisteluja, joiden aiheuttamat tappiot olivat puolin ja toisin raskeat.

Myös panssarintorjunnan merkitys ymmärrettiin. Tor-

Ihantalan nuorisoa uimassa Lammasniemessä. Niemen tyvessä olevassa soramontussa oli venäläisten panssarivaunujen suojapaikka. Takana näkyy Ukkosenniemi, jonka takana olevasta lahdesta lähtee oja Pekarinlampeen

junta, jota vahvensi saksalainen rynnäkötykkiprikaati, oli porrastettu syväle alueelle.

Suomalaisten etulinja kulki Ihantalanjärven länsirannan korkean Hoviniemen eteläreunaa Kirkonmäkeen sekä edelleen hautausmaan eteläreunaa länteen.

Aimo Hyvärinen, vuonna 1921 Ihantalassa syntynyt veteraani, on luovuttanut lehtemme käytettäväksi joukon mainioita kuvia. Täällä oli Ihantalan karjalaiskylä ennen kuin kymmenentuhannelle kranaatit ja ilmapommit repivät sen maan tasalle.

Heinäväkeä Kokkomäen pellolla. Takana näkyy Ihantalanjärvi ja kuvan vasemmassa reunassa Hoviniemi, jossa kulki suomalaisten etulinja. Sen edestä lähtee oja järvestä Pekarinlampeen. Tälle aukealle sortui punarmeijan suurhyökkäys

ESKO PAAVOLA

Aseveli Karvosen kahdeksas sota

Sodan jälkeen
Karvonen liikkui
matkoillaan usein
saamelaisasussa

← Päälikön
yksityisen
sotapäivä-
kirjan kuvitus
oli tavalli-
suudesta
poikkeava

→ Nuorti-
järven
tappioita
lasketaan suru
sydämässä.
Vasemmalta
kirjuri
Saarelainen,
kirjoittaja,
vänrikki Pekka
Tanskanen ja
Karvonen

Edvard Karvonen oli syntynyt Itä-Karjalassa. Jo 13-vuotiaana hän osallistui Viipurin valtauksen. Tämän jälkeen olivat vuorossa heimosodat, palvelu Ranskan muukalaislegioonassa ja Suomen rajavartiolaitoksessa.

Opiskellessaan maalaustaidetta Saksassa Karvonen joutui vielä Condor-legioonan riveissä Espanjan sisällissotaan. Suomen talvisodassa Karvonen menetti toisen silmänsä. Jatkosodassa Lutolla hän haavoittui kahdeksannessa sodassaan viimeisen – myös kahdeksannen! – kerran. Soturin taival päättyi Lahdessa 5.10.1973.

VIETETTIIN hiljaiseloa Osasto Pennasen Konekiväärikomppanian toimistoparakissa Ivalon kylän etelälaidassa 10.6.1941. Paikalla oli kolme miestä: päällikkö, tämän kirjoittaja, tilapäisen vääpeli, jääkärivääpeli Evert Linna ja reservänrikki Pekka Tanskanen, joka keitteli kahvia.

Komppania oli vasta perustettu. Odoteltiin ja arvailtiin tilanteen kehitystä.

Oli saatu outoja aseita – muun muassa belgialainen yhdeksän millin pistooli, jota näprättiin. Ase todettiin heikoksi korjailun jälkeen.

Tanskanen kahvi oli valmistunut. Syötiin mahtava lounas: oli saksalaista suolatonta voita ja keinohunajaa, hyvää lihasäilykettä ja omasta takaa suolaloh- ta ja poroa.

Oveen koputettiin.

Sisään astui lyhyt, hintelä, silmälasipäinen keski-ikäiseltä vaikuttava alikersantti, teki terävän asennon ja täräytti:

– Herra luutnantti! Alikersantti Karvonen ilmoittautuu määrättynä komppaniaanne.

– Miksikäs te tänne pyritte? kysyin. – Me tarvitsimme oikeastaan raavaita miehiä . . .

on asia selvä ja pääsette mukaan. Onko selvä?

– Kyllä, herra luutnantti.

Se tuli jo hiukan epäroiden.

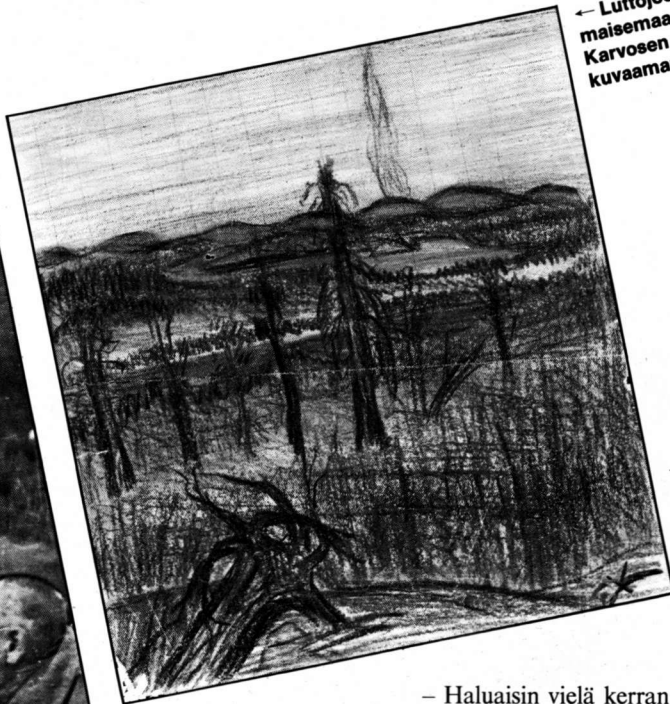
– Hyvä on, vääpeli näyttää.

Vääpeli ja Karvonen häipyivät.

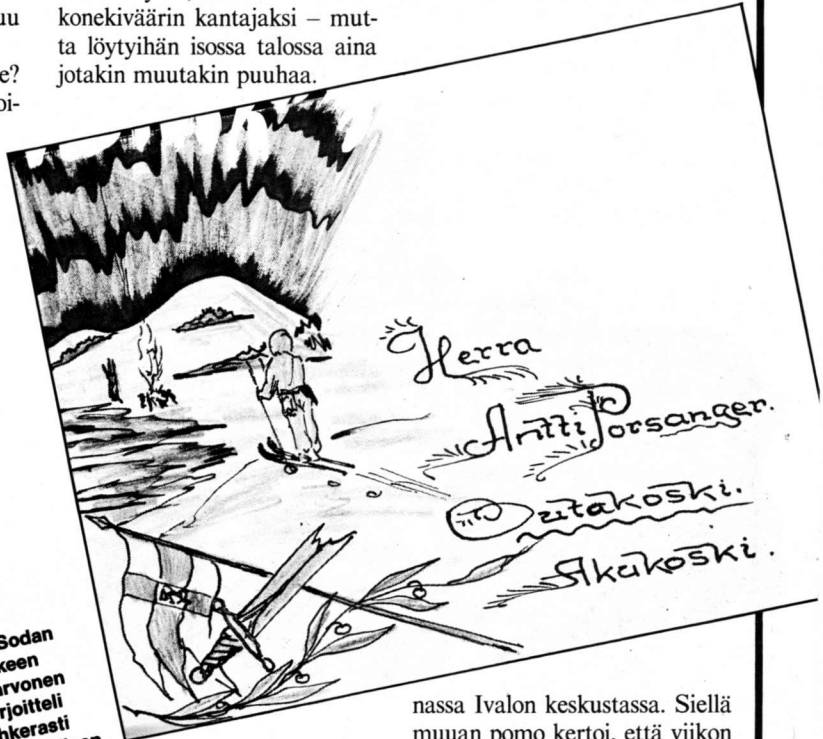
Puhelin soi jälleen ja sain lisätietoja Karvosesta: mies on taiteilija, hyvä piirtämään.

Aloin olla kiinnostunut. Ymmärsin hyvin, ettei hänestä ollut konekiväärin kantajaksi – mutta löytyihän isossa talossa aina jotakin muutakin puuhaa.

← Luttojoen maisemaa Karvosen kuvaamana

→ Sodan jälkeen Karvonen kirjoitteli ahkerasti aseveljilleen

Odottelin kokeen tulosta.

Parakin ulkopuolella istuskeli vasta saapuneita reserviläisiä, pääasiallisesti Inarin-Kaamasen tietyömaan miehiä sekä Kolosjoen nikkelikaivoksen mainareita. Joku tutki upouutta kahdenkymmenen millin panssarintorjuntakivääriä, mahtavan näköistä ”norsupyssyä”, joka myöhemmin tositoimissa osoittautui jokseenkin tehottomaksi. Kannolla iskettiin korttia.

Vääpeli ja Karvonen astuivat sisään, viime mainittu surkean näköisenä.

– Herra luutnantti, ei noussut konekivääri edes olalle, ilmoitti vääpeli. – Varsinainen olalla käveli kyllä kahdesti parakin ympäri. Mutta se on kyllä ampu- nut tällaisella tosipaikeissa . . .

– Mitäs nyt tehdään, Karvonen? kysyin. – Muistattehan välipuheemme?

– Varmasti, herra luutnantti. En ole väkevä, olen niin monesti haavoittunut ja pienikokoinen. Mutta eikös komppaniassa löytyisi jotakin muuta työtä? Haluaisin mukaan juuri teidän komppaniaanne. Ja sota kun syytty ihan kohta . . .

– Mistä pirusta te sellaista päättelette?!

– Kävin saksalaisten esikun-

nassa Ivalon keskustassa. Siellä muuan pomo kertoi, että viikon tai parin päästä on edessä van- jan kuolonhetki. Alkaa iso ryti- nä.

UUSITAANPAS KOE

Mietin hetken.

– Minä määrän teille uuden pääsykokeen. Ja siinä ei ole varaa epäonnistua. Haluatteko yrittää?

– Kyllä, herra luutnantti.

– Hankkikaapas komppanialle suklaata ja kahvia. Aika ja määrä otetaan huomioon. Voitte toimia! Kello käy!

Meillä oli sakujen kanssa käynnissä suhteellisen vilkas epävirallinen kauppayhteys. Tavaraa tuli ja meni. Siksi tämä kokeen noin leikkimielissä – kun kerran oli sitä kielitaitoaikin . . .

Karvonen oli hevosineen ja kärryineen ollut matkalla ehkä tunnin verran, kun puhelin soi.

TÄYDENNYSMIES

Puhelin pirahdi.

– Esko.

– Täällä Kalle – terve.

Kalle Heiskanen, luutnanttismies, palveli pataljoonan esikunnassa.

– Terve.

– Minulla on täällä kumma kaveri. Into käskee lähettää sen sinulle täydennykseksi. Se on pirun sotainen, mutta oudon näköinen, raavilokin – ja sotilaallinen, kuin minä itse joskus Kadettikoulun aikoihin. Sulla kun on kova pula miehistä, voinet käyttää sitä johonkin.

– Annapa tulla vain, katsotaan. Jokainen iikka on tervetullut.

– Haluaisin vielä kerran mukaan, vastasi Karvonen täsmällisesti.

– Oletteko saanut tänään ruokaa? kysäisin.

– Kyllä, herra luutnantti. Söin tuolla saksalaisessa kanttiinissa.

– Kertokaahan vähän itses- tälle!

Karvonen kertoili – menneistä sodista, haavoittumisista, ukomaanmatkoista. Oli koke- musta ja kielitaitoa vaikka muille jakaa. Molempia saatettaisiin tarvita.

PÄÄSYKOE

– Meillä on tässä konekivääri- komppaniassa sellainen pääsy- koe, sanoin. – Jos sen läpäisette,

– Herra luutnantti, täällä alikersantti Karvonen. Kärryt ovat nyt täynnä. Saisinko nopeasti toisen hevosen?

– Ette, piru vie! Palatkaa heti komppaniaan!

Tuntia myöhemmin Karvonen ja ajomies köröttelivät kärryineen parakin eteen. Paikalle kertyi koko silloinen vielä kovin vajaa komppania.

Ihmettelemään.

Ja hämmästelemistä olikin: kärryt olivat täynnä tavaraa, kahvia, suklaata ja monia outojakin herkuja! Ja tupakkaa! Vanha veteraanisoturi oli osoittanut hämmästyttävää organisoitaitoa.

– Koe on hyväksytty arvostamalla kiitettävä, totesin.

– Herra luutnantti! innostui Karvonen. – Me voisimme vaihtaa syömättä jääneen vanikan ja muutakin tavaraa fritsien kanssa – niillä on taukkaa vallan kamalasti!

Näin Karvonen kotiutui komppaniaan jonkinlaisena yksityisenä erikoismiehenä, jonka taidot myöhemmin osoittautuivat moninaisiksi ja mittaviksi.

”SE ALKAA JUHANNUKSENA”

Komppaniaan tippui vähitellen

yhä lisää väkeä: Outakosken saamelaisia, muiden mukana korpraali *Antti Porsanger*, jonka esikoispojan kummiksi pääsin myöhemmin. Tuli kolttia, osa ummikkojakin, vaikeasti sijoitettavia. Muiden mukana saapui myös Lapissa erakkona elänyt unkarilainen ”parooni” *von Pandy*, joka ilmoitti olevansa Unkarin armeijan husaarimajuri. Hänelle vaatimaton komppaniani oli liian vähäinen yksikkö ja hänet siirrettiinkin pian pois.

Komppania alkoi olla miesmäärältään täysilukuinen. Aloitettiin vaatimattomat harjoitukset, jotka eivät antaneet kovinkaan loistavaa kuvaa yksikön suorituskyvystä. En silloin vielä tiennyt, kuinka tavattoman sinnikäs ja kärsivällinen saamelainen soturi on – ja ennen kaikkea erehtymätön vihollisen jälkiä seurattaessa.

Karvonen sijoitettiin virallisesti kersantti *Väinö Luomalan* toimitusjoukkueeseen, töpinään. Käytännössä hän kuului komentoryhmään, hoiteli yhteyksiä sinne ja tänne ja ”oli kuulolla”. Hänellä oli kumma taito tietää kaikki mainittava.

Eräänä päivänä hän saapui puheille ja ilmoitti:

– Me lähemme liikkeelle juhannusaattona, suunta on

15.00. Tehtävä on pirunmoinen. Mukaan on otettava suolaa ja ongenkoukkuja.

Päivä oli kesäkuun 20. Painoin ennustuksen mieleeni, sillä olin jo oppinut luottamaan Karvosen tietotoimistoon.

Ja niin kävi. Kauniina juhannuspäivänä istuimme jo Raja-Joosepin vartiokämpän pihamaalla. Sota oli alkamassa meidänkin osaltamme.

Taival jatkui sitten mahtavan Luton vartta, yli monen isonkin poikkijoen. Nähtiin laulujoutseja ja rakotulille pyrähteli kuukeleita, lappalaisten pyhiä lintuja. Viimein tuli vastaan rajajoki Akka.

Komppanian komentoryhmässä Karvonen sitten touhuili, auttoi kirjuria, piirteli, kuvitti yksityisen sotapäiväkirjani, toimitteli asioita.

SOTURI LOPPUUN SAAKKA

Ei mies pahemmin pelännyt – kantoi reppuaan, jossa usein oli ankara lasti vaihtotavaraa. Konekiväärin vyölaatikko roikkui vyöstä kaulassa.

Heinäkuun 5. päivänä 1941 komppania törmäsi Ristikentän lentokentän maastossa ison Nuortijärven luona voimakkaa-

seen viholliseen. Seurasi raivokas metsätaistelu, joka huipentui lähiotteluun pistimiä ja leukuja käyttäen.

Komppania menetti seitsemän miestä kaatuneina. Karvonen suunnitteli kelosta kauniin muistomerkin, johon nimet kai-verrettiin kuumennetulla pistimellä. Kenttähautauksen toimitti pastori *Esko Enkkelä*. Lyhyen hautaustoimituksen aikakin haavoittui muuan 2. Komppanian pikakivääriampuja, *Valle Tenolta*.

Vuoden kuluivat.

Aikanaan sotakin loppui. Tiemme Karvosen kanssa erosivat Suomen puolella jossakin Luton maisemissa.

Mutta eivät siviilissä.

Sodan jälkeen Karvonen kierteli uskollisesti tapaamassa aseveikkojaan, varsinkin Luton miehiä.

– Pääsiskös korsuun? hän kysäisi oven raosta tullessaan minua tapaamaan kotiini Orivedelle.

Karvonen matkusteli, piirteli, maalaili ja kirjoitteli kirjeitä. Useimmiten kuoressa oli jokin piirros. Häntä kiehtoivat erityisesti Lappi.

Vanha soturi ei lannistunut, vaikka hänet todettiin kuolemansairaaksi jo pari vuotta ennen loppua. Päässä oli hopeapikka, vatsalaukusta oli jäljellä vain puolisko. Toinen silmä oli poissa – mutta jäljelle jäänyt välkkyi terävänä, viisaana ja näkevänä.

– Emme me soturit hävinneet kumpaakaan viime sotaa, totesi Edvard monasti. – Sen tekivät poliitikot . . .

Kahdeksan sotaa, yhtä monta vaikeaa haavoittumista – siinä soturin maallisen vaelluksen puitteet.

Luton miehet eivät häntä unohda. □

Soturin matkan pää

Ensimmäinen vanginsieppaus onnistui

ERKKI A. KENNÄSMÄKI

Jatkosodan ensimmäiset päivät olivat jännittävää aikaa. Varsinkin ensimmäiset partiomatkat vihollisen linjojen taakse panivat hermot värisemään. Rajamiehet osasivat hommansa alusta lähtien.

KUULUIN iskupartiojoukkueeseen. Koko vuoden 1941 kevään ajan meitä oli koulutettu tiedustelutehtäviin. Olimme kaikki nuoria varusmiehiä, vapaaehtoisia vekkuleita. Vain ryhmän- ja joukkueenjohtajat olivat "kaaderia", Rajajääkäripataljoona 2:n ammattilaisia.

Majailimme Parikkalan Harjulinnessa. Täältä lähdimme harjoituksiin rajan pintaan. Olimme jo ehtineet tehdä jonkun lyhyen retken rajan taaksekin. Rajalla oli molemmin puolin vain rauhan ajan vartiot ja sen ylittäminen oli helppoa.

VAIKEA TEHTÄVÄ

Mutta sota lähenee ja joukkoja virtasi rajalle molemmin puolin. Piti saada tietoa, mitä rajan takana oikeastaan tapahtui.

Saimme tehtäväksemme haakea vihollisen puolelta mahdollisimman tietorikkaan vangin.

Partio muodostettiin normaalin tavan mukaan vapaaehtoisista. Vetäjäksi tuli vänrikki *Erkki Laakso*, joka oli juuri muuttanut rajakersantista upseeriksi. Hänen varamieheksen tuli vääpeli *Aarne Kähkönen*.

Lähdettiin liikkeelle tuttuun tapaan, moneen kertaan harjoitelluin menoin. Päivä on kesäkuun 30. vuonna 1941 ja aika ilta-yö.

Partiomme etenee verkkaisesti männykäppyröitä kasvavalla suolla. Tykistö ampuu jo harvakseen puolin ja toisin. Josakin päästää konekivääri silloin tällöin kotkottavan sarjan. On rauhallista. Vain partiotoiminta jatkuu molemmilla puolilla.

Etenemme ei-kenenkäänmaalla, linjojen välissä. Tunnustelijat kulkevat kyyryssä edellämme näkökentässä.

Edessä olevassa metsikössä risahtaa. Painumme silmänräpäyksessä maahan. Seuraamme silmät tarkkana metsikön reunaan.

Onko metsikössä vihollisia? Alkavatko konetuliaseet näyttää suota, jolloin olisimme kaikki mennyttä miestä?

Puristamme aseitamme rystytet valkoisena. Ei kuulu vielä äkäistä konepistoolin räsähdyttä. Taisi olla vääriä hälytys.

Odotamme merkkiä tunnustelijoilta. Jo näkyikin käden hei-

S4-kuva

Rajan ylityksessä on oltava tarkka – siinä on monenlaista vaaraa ja vastusta

lautus metsiköstä. Voimme jatkaa etenemistä suojaavaan tetsäsaarekkeeseen.

Kokoonnumme tiheiden kuusten alle. Tunnustelijat vaihtuvat. Joudun toiseksi tunnustelijaksi.

Alamme olla lähellä vihollisen kenttävartiota. On vain kaipa suokannas, jonka toisella puolella on metsän reuna. Tässä niiden pitäisi olla . . .

Lähdemme kärkeen. Pääsemme aukean yli onnellisesti ja tarkastamme metsikön laidan. Ei mitään erikoista. Viittaaan partion seuraamaan. Eteneminen jatkuu.

Eteen tulee valvontalinja. Ylitämme sen ryömien. Jälleen synkkää metsikköä muutama sata metriä ja eteen tulee piikkilankaestein varustettu murre, jonka leveys on monta kymmentä metriä.

Kuinka pääsemme siitä läpi?

Kokoonnumme murreksen reunaan. Piikkilankasakset otetaan esille. Korpraali *Mielonen* varustautuu tekemään aukon.

Jännitys kohoaa huippuunsa. Onnistuuko yritys, onko esteet miinoitettu?

SIITÄ LÄPI!

Nyt! Ensimmäinen lanka raksahti poikki.

Pidätämme hengitystämme. Ei vielä paukahtanut.

Jälleen raksahduksia ja nyt tiuhassa tahdissa. Aukko on saatava nopeasti selväksi. Aikailuun ei ole varaa.

Jo napsahti viimeinenkin lanka poikki. Miehen ryömintäreikä avautui. Madeltiin nopeasti läpi. Viimeisenä laahasi sotamies *Paavo Reinikainen* peräsään pikakivääriä.

Näin katkeaa piikkilanka

Asetimme langat paikoilleen peittääksemme jälkemme. Aikomuksemme oli palata samaa reittiä takaisin – jos hyvin kävisi ja olisimme tehtävämme suorittaneet.

Äkkiä rävähtää vasemmalta aivan läheltä pitkä konekiväärisarja. Toinen konekivääri yhtyy leikkiin oikealta. Luodit räsähtelevät puissa yläpuolellamme. Makaamme tiiviisti maassa valmiina antamaan aseidemme laulaa.

Hetken kuluttua konekiväärit vaikenivat. Hiljaisuus on entistä piinallisempi.

Jatkamme ryömistä puolta toiselle. Tiheä kuusikko suojaavahdoin kulkumme.

Nyt alkaa oikealta kuulua katkeilevien oksien risahduksia. Sieltä tulee joku suoraan meitä kohden.

Askeleet lähenevät verkal-

leen. Makaamme hiljaa paikoil-
lamme. Onnistuisiko meidän yl-
lättää tulija ja siepata mukaam-
me elävänä? Siinähan olisi van-
kimme kuin tilauksesta!

Askeleet pysähtyvät. Hiljai-
suutta kestää piinallisen kauan.
Sitten askeleet loittonevat.

Vänrikki kiroaa hiljaa. Ei on-
nistunut tällä kertaa.

TYRJÄN TIELLE

Lähdimme eteenpäin. Suunta-
na oli Tyrjän tie, joka oli muuta-
man kilometrin päässä suoraan
edessä.

Sieltä kuului rattaiden kolin-
naa. Lähestyimme kohdetta.
Vaalea juova erottautui jo kuu-
sikon keskellä.

Vänrikki antoi viimeiset oh-
jeet. Levittäydymme tien reu-
noille kuusien suojaan.

Saimme kukin tehtävämme.
Varustauduimme toimintaa
varten. Odotus alkoi.

Jossakin äänteli yölintu. Oli
jo yli puolen yön. Keskiyön hä-
my alkoi vaaleta.

Jännitimme kuuloamme. Oi-
kealta alkoi kuulua jälleen rat-
taiden kolinaa ja siihen sekoittui
hyökkäysvaunun ääni. Tankki
oli tulossa kohti väijytystämme.

Nyt taisi tulla tiukat pai-
kat...

Pian alkoi möyryävä rauta-
hirmio näkyä tien kaarteessa. Se
lähestyi telaketjut kolisten.

Painoimme päitä matalaksi.
Se ei ollut meitä varten, antai-
simme mielihyvin sen mennä
ohitsemme...

Ohi meni!

Nostimme jälleen päätämme.
Nyt kuului samalta suunnalta
auton hyrinää. Hevoskolonna oli
häipynyt kai johonkin syrjätiel-
le.

Jos auto olisi yksinäinen – sil-
loin iskisimme! Aikaa ei ollut
vitkasteluun. Aamu alkoi lähes-
tyä uhkaavasti.

Auton ääni lähestyi. Valmis-
tauduimme toimimaan.

Kuorma-auto alkoi näkyä
kaarteessa. Se ajoi hiljaista
vauhtia kuten olimme toivoneet-
kin.

TOIMINNAN HETKI

Auto oli muutaman kymmenen
metrin päässä, kun vänrikki an-
toi merkin.

Nyt!

Kaikki aseet rävähtivät laula-
maan samalla sekunnilla. Maa-
lina oli auton moottori ja ren-
kaat. Kipinät sinkoilivat mootto-
rista ja pyöristä.

Auto hoippui hetken tiellä
puolelta toiselle. Sitten se nyt-
kähti toiselle puolelle ojaan. Lie-
kit hulmahtivat esiin konepellin
alta.

Vänrikki tempasi hytin oven
auki. Kopissa oli kaksi miestä,
toinen everstin arvoinen upseeri
ja toinen kuljettaja. Molemmat
olivat saaneet surmansa kone-
pistoolin luodeista.

Otimme karttalaakun ja
muut paperit parempaan tal-
teen. Joku irrotteli arvomerkit-
kin – todisteeksi.

Auton lavalta nousi esiin puo-
lipökertynyt luutnantti tavoitel-
len pistooliaan. Liian myöhään!
Hänet vaiennettiin nopeasti ko-
nepistoolin perällä.

Siinä meillä oli vanki – ja hy-
vä! Ilmeisesti korkean komenta-
jan adjutantti, joka tietäisi pal-
jon asiaa.

Sitten vain nopeasti kotiin!
Vanki otettiin parin rotevan
miehen väliin. Tajuttoman mie-
hen raahaaminen ei ollut aivan
kevyttä hommaa. Ja kiire oli –
esteeseen tehdylle aukolle oli
ehdittävä ennen kuin vihollinen
paikantaisi meidät ja tukkisi pa-
luiden.

Pääsimme häiriöttä esteelle
ja läpi. Pian oli valvontalinjakin
takanamme.

Vasta sitten alkoi peräämme
sataa luoteja.

Vaikeinta oli suon ylitys. Ei
ollut varaa jäädä makaamaan –
yli oli päästävä mitä pikimmin –
ennen kuin olisi liian myöhäistä.

VAIKEA PALUU

Konekiväärin pyyhkivät suota
joka suuntaan. Tykistö ampui
eteemme sulkua. Tykistötulen
vaikutus oli melko mitätön, sillä
ammukset upposivat syvälle
suohon ennen kuin räjähtivät.
Muta ja vesi roiskuivat niska-
amme. Sen toki kestimmme.

Syöksähtelimme vuorotellen
toisten tulittaessa suon laitoja.

Luutnantti tuotti hankaluutta
enemmän kuin tarpeeksi. Joku
ehdotti jo vangin eliminoimista,
mutta ajatus ei saanut alkuun-
kaan kannatusta.

Omakin tykistöämme yhtyi
leikkiin piiskaten vihollisen lin-
joja. Muutama ammus jäi ly-
hyeksi räjähtäen melkein kes-
kellämme.

Kirosimme tykkimiehet pa-
himpaan paikkaan! Oman tulen
alle jääminen on kaikkein ilkein-
tä sodassa.

Suon reuna on lähellä! Vielä
muutama syöksy ja olemme tur-
vassa.

Vihdoinkin pääsemme suo-
jaavaan metsikköön.

Säästyimme kuin ihmeen
kautta kaikki ehjinä. Mutaisia
ja märkiä olimme, mutta se ei
meitä vaivannut. Onni oli ollut
puolellamme ainakin tämän
kerran.

Hinauduimme erään rinteen
taakse suojaan. Vedimme her-
mosauhut.

Vankimme virkosi vähitellen
tajuihinsa. Ei aavistanut poika,
kuinka tipalla oli hänenkin ai-
noansa ollut hetki sitten... Tar-
josimme vangillekin suomalai-
sen pöllitupakan. Hyvin tuntui
maistuvan.

Luovuttaessamme vangin
hän vilkutti meille hyvästiksi.
Tuntui olevan kiitollinen, kun
olimme kohdelleet häntä reilus-
ti.

Emme tunteneet kaunaa
kummallakaan puolella. Olim-
me ainoastaan täyttäneet ane-
tun tehtävän. □

KASKU KIERTÄÄ

VARUS- VARASTOLLA

– Onko jollakin jotakin
valittamista? tiukkaa
varastonhoitaja.

– Herra ylikersantti!
Ei ole valittamista,
mutta haluaisin kysyä,
saanko minä pitää nä-
mä housut yksin vai tu-
leeko tänne joku toi-
nenkin.

– Suu kiinni ja ulos!
Mitäs te siellä ihmette-
lette? Eivätkös ne hou-
sut mahdu päälle?

– Kyllä mahtuvat,
herra ylikersantti!
Vain kainaloista ovat
hiukan ahtaat...

Ilpo Lehtinen, Kuusankoski

EROA OLI

*Alokas ei huomaa
tervehtiä nuoruut-
taan kovin tärkeää
vänrikkiä, jolloin tä-
mä huomauttaa:*

– Näettekös nämä
merkit minun puvus-
sani?

– Joo. Mutta näet-
kösinä, millaiset
helkkarin vanhat
lumput minä sain?!
vastaa poika.

Ilpo Lehtinen, Kuusankoski

Sieltä tulee tankki – ja sen takana
kuorma-auto

RETKI OLI RAJU

Tehokas tiedustelu oli usein voiton avain.

Taitava partio onnistui joskus tekemään enemmänkin kuin oli tarkoitus. Se edellytti kovia miehiä ja kylmää harkintaa.

JR 48:n II Pataljoona oli 5. heinäkuuta 1941 tullut rintamavastuuseen Lahdenpohjan tien varteen Meriän kylän pohjoislaitaan ottaen linjat vastaan JR 28:lta, jonka alaiseksi pataljoonamme edelleen jäi.

Kuuluin 7. Komppaniaan. Nuoremista miehistä oli varsinaisen joukkuejaon ulkopuolella muodostettu eräänlainen iskutai syöksyjoukkue, jonka johtajaksi oli määrätty luutnantti *Kauko Muranen* Jyväskylältä.

Varovasti eteenpäin . . .

Varsinaisen komppaniamme jäädessä pataljoonan reserviksi runsaan kilometrin päähän etulinjasta vedettiin tämä iskujoukkue siitä ensimmäisenä etulinjan vahvistukseksi.

Heti linjaan tultuamme Muranen lähetti kaksi partiota etumaastoon, partion Meriän kylän kummallekin puolelle. Tehtävänä oli ottaa selvää naapurin sijoituksesta, vahvuudesta ja mahdollisista aikeista – odotettiin näet vastahyökkäystä.

HURJA NÄKYMÄ

Jouduin partioon, jonka tavoitteena oli länsipuolta kiertäen kylän eteläreunan tasa. Johtajaksi määrättiin korpraali *Honkanen*, joka katosi sittemmin noin neljä viikkoa myöhemmin. Honkasella oli pikakivääri, minulla konepistooli ja lisäksi oli mukana neljä kiväärimestä.

Etenimme varovasti kylän laidan metsiköitä kierellen. Ilman välikohtauksia onnistuimme pääsemään tavoitekorkeudellemme kylän etelälaidan ta-

solle, Lahdenpohjan tiestä oikealle lähtevän sivutien tuntu- maan. Täällä kiipesimme maas- tosta kohoavalle kallionnyppy- lälle suorittaaksemme tähyysty- tä. Tulomatkalla olimme ääni- havaintojen mukaan päätelleet, että kylän itäpuolta etenevä parti- omme oli todennäköisesti jou- tunut kosketukseen vastapuolen kanssa, mutta tämän partion kohtaloista ja vaiheista ei meillä tuossa vaiheessa ollut sen kum- mempaa tietoa.

Sanotulle kallionkukkulalle päästyämme meitä kohtasi yl- lättävä ja sinänsä kiintoisa näky: Noin 150 metrin päässä oli eräänlainen suorakaiteen muo- toinen aukio, jota reunustivat Meriän kylän kansakoulu ja eräät maalaistalot.

Aukio oli tupatentäynnä ve- näläisiä!

Nopean henkilökohtaisen ar- vioni mukaan oli paikalla 1000– 1500 miestä. Ilmeisesti oli käyn- nissä käskynjako.

Aukion keskellä jollakin kor- rokkeella, se saattoi olla kaivon- kansi tai jokin muu, seisoi ilmei- sesti korkea-arvoinen upseeri karttalaukkuineen ja paperei- neen – viittilöi ja antoi käskyjä. Miesjonoja alkoi lähteä käsky- jen ja viittausten mukaan lii- keelle toisten odottaessa vuo- roaan.

Partiomme johtaja, joka yleensä vaikutti hieman passiivi- selta, ehdotti, että lähdetäisiin nopeinta tietä takaisin kerto-

Vauhdilla irti!

Puna-armeija etenee rivakasti

maan mitä havaittu on. Itse kohdaltani esitin – nuorimpana, innokkaimpana, kokematto- mimpana:

– Tässähän olisi tilaisuus pie- neen pikahäiritään.

Tämä hyväksyttiin. Ensin lä- hetettiin yksi mies juoksujalkaa, niin nopeasti kuin suinkin, ker- tomaan havainnoistamme. Me toiset jäimme suorittamaan häi- rintää.

RÄMÄPÄINEN YRITYS

Kolmelle jäljelle jääneelle ki- väärimiehelle annettiin tehtä- väksi yhteislaukauksella pudot- taa kaivon kannelta käskynja- koa suorittava upseeri. Honka- nen otti jyvälle hänestä oikealla ja minä vasemmalla olevan jou- kon.

Avasimme tulen samalla het- kellä.

Käskynjakaja putosi ja mel- koinen hämminki syntyi tiheään ahtautuneessa miesjoukossa. Osa löi maihin, osa juoksenteli sinne tänne eivätkä tiukatkaan komentoahuudot tuntuneet saa- van ainakaan heti aikaan mi- tään järjestystä.

Nopeasti alkoi tapahtua jota- kin myös meidän kukkulallam- me.

Aivan lähellämme, ilmeisesti tienristeyksen tienoilla, oli ollut sivustavarmistussosasto, luulta- vasti noin vajaan joukkueen vahvuinen. Tämä avasi välittö- mästi tulen meidän kumpareel- lemme ja vihainen rätinä ja pau- ke täytti ilman. Ammutut luodit paukahtelivat kivissä ja puiden rungoissa ympäri korviamme.

Nyt ei ollut mitään muuta tehtävissä kuin nopeasti takai- sin! Juoksujalkaa oli suoritetta- va pikainen irtautuminen, että

saimme hieman välimatkaa ta- kaa-ajajistamme, jotka alkoivat lähestyä meitä leveänä rintama- na. Pakoon juostessa seurailim- me toisella silmällä peltoaukeal- la tapahtuvaa joukkojen etene- mistä meidän rintamamme suuntaan: miesjonoja siellä tääl- lä, useimmat juosten tai muuten nopeinta mahdollista vauhtia pi- täen, me taas kylän reunan le- pikkoviteikossa kiertäen ja nä- kösuojaa etsien.

Kun olimme saaneet selvän etumatkan takaa-ajajimme eh- dotin varovasti:

– Eiköhän tässä voitaisi vä- hän välillä viivytelläkin? Eihän tästä sodasta mitään tule jos pelkästään pakoon juostaan!

Tämä ajatus ei kuitenkaan ot- tanut tulta kavereissani, jotka pitivät turvallisimpana ja sel- vimpänä mahdollisimman no- pean omille linjoille siirtymisen.

Kyläaukion keskikohdan tie- noilla, runsaan kilometrin juos- tuamme, tavoitimme jo tulo- matkalla havaitsemamme varsi- naisesta laajasta aukiota län- teen työntyvän eräänlaisen pel- tolahdekkeen, läpimitaltaan noin 100 metriä. Sen jatkona länteen oli välittömästi ilmeises- ti lampaiden tai muiden eläin- ten lyhyelle ruoholle kaluama aho, aivan tasainen, pöytämai- nen. Se kohosi pellostä pois päin metsän laita kohti noin 30° kulmassa. Aho oli puuton, pai- kalla oli vain joitakin pieniä ki- viä. Meikäläisten linjojen puoleisessa reunassa kasvoi hieman käyttämämme polun yläpuolel- la katajapensas.

HUIKEA AJATUS

Se antoi minulle huikean ja hul- lun ajatuksen. →

Vasta sitten kun silmänvalkuaiset näkyvät ...

Retki oli rajua

Joistakin dekkareista olin luenut, että mikäli haluat kätkeä jotakin oikein varmasti, kätke se kaikkein julkisimmalle paikalle. Tähän perustui ideani.

Kun partion johtaja, jolla oli kaikkein painavin ase kannettavanaan, ei pystynyt seuraamaan kiväärimiesten pakovauhtia, sain hänet puhuttua ympäri. Pyysin häntä jäämään peltoaukion meidän puoleisemme kulmaan varmistamaan, ettei minua kierretä peltoaukion eikä metsän puolelta. Vielä sovittiin niin, että hän saa lähteä liikkeelle heti kun minä alan ampua tai kun minä olen tullut ammutuksi.

Kätkeydyin mainitun noin metrin korkuisen tuuhean katajapensaaseen taakse. Tarkistin taisteluvälineeni, vaihdoin täyden lippaan konepistooliini, toisen puristin kainalooni, jossa se oli valmiina heti esiin siepattavaksi kun ensimmäinen olisi tyhjentynyt. Ajatuksenani oli, että koska polun ja pellon välissä oli toista metriä korkea tiheä karjalainen riukuaita ja polusta välittömästi lähti nousemaan jyrkkä tasainen aho, vanjat todennäköisesti taistelutilanteen alkaessa tulisivat heittäytymään jonoksi tälle selvästi näkyväksi olevalle polulle.

Jäin odottamaan mitä tuleman pitää. Vannotin vielä esimiestäni, että hän olisi ehdottoman hiljaa kunnes tilanne alkaisi. Aurinko paistoi suoraan silmiini naapureitten tulosuunnalta, josta pulina, kilinä, kalina ja kolina nopeasti lähestyi. Se hiljeni kuitenkin heti, kun miehet havaitsivat tulleen tämän aukion reunaan. He jäivät tähyttämään ja odottamaan.

Vaikea on sanoa, montako sekuntia tai minuutin puolikasta siinä meni, mutta sitten alkoi auringonvalo kiiltää kypärästä, joka nousi varovasti näkyviin – hiljaa, hiljaa, varovasti kohotautuen. Sitten tuli jo näkyviin pari muutakin kypärää ensimmäisen molemmin puolin, mutta kaikki oli muutoin hiiskumattoman hiljaista.

Viimein ensimmäiseksi tullut kypärä alkoi kohota ja mies sen alta tulla näkyviin.

Oikean käden sormeani jo kutitti, teki mieli painaa liipasinta, mutta puhuttelin itseäni: Pidähän poika hermosi kurissa, jos aiot henkesi säilyttää ja aikomasi tehtävän toteuttaa!

Tunnustelijahäntä kohotautui, kohotautui varovasti ja nousi sitten seisomaan viitaten taakseen ja lausuen nopeasti jotakin. Näkyvänä seurauksena oli kuitenkin, että hän siirsi aseensa ampuvalmiusasennosta kainaloonsa ja miehet, jotka lähtivät hänen perässään tulemaan jonossa näkyviin, heittivät aseet olalle.

VASTA SITTEN KUN SILMÄNVALKUAISET NÄKYVÄT ...

Laskin jonossa tulevien miesten lukumäärää. Lopetin päästyäni kahteentoista ja arvioin toisen mokoman jonon pituuden mukaan.

Matkaa pensaaltani aukean toiseen reunaan oli 60–70 metriä. Kun noin kaksi kertaa kaksitoista miestä oli tullut näkyviin, jono loppui. Ensimmäiset miehet alkoivat jo lähestyä minua.

Olo tuntui kovin orvolta ja yksinäiseltä. Muistin kuitenkin kouluttajieni ohjeen: jo Lützenin taistelussa annettiin käsky,

että vihollinen on päästettävä niin lähelle että silmänvalkuaiset näkyvät.

Ja näkyiväthän ne.

Ensimmäinen mies ei ollut kovin monen metrin päässä kun katsoin hetken koittaneen.

Nyt oli avattava tuli ja painettava liipasinta keskeytyksittä – lipas tyhjäksi!

Ensimmäiset miehet, puolenkymmentä, putosivat niin kuin pyykkinarulta. Tekemäni arvion mukaisesti kukaan ei lähtenyt konepistoolitulessa kiipeämään aidan yli eikä aholle, vaan kaikki heittäytyivät maahan jonoon, takimmaisesta etummaisista suojaa etsien.

Minulla oli yläasema. Nousin vielä viereiselle pienelle kivellet ja sieltä käsin ylhäältä alaspäin ammuin jonoa edestä taakse ja takaa eteen.

Niin olikin ensimmäinen liipas lopussa. Ei ollut aikaa panna tyhjentynyttä leipälaukuun, vaan repäisin nopeasti kainalostani täyden ja löin sen aseeseen. Ammuin osan lippaasta vihollisen tulosuunnan penssaikkoon hillitakseni lisävoimien tuloa, osan jonoon. Kun arvelin lippaassa olevan enää kymmenkunta patruunaa, tein nopean syöksyn metsän suojaan.

Perääni ei ammuttu. Pääsin heti pienen mäenkumpareen suojaan.

Metsästä kuului vain juoksevia askeleita ja lippaiden kolinaa. Esimieheni se siellä paineli pikakivääreineen kotia kohti. Eipä ehtinyt katsomaan, kuinka minun kävi!

Läksin matkaan minäkin. Taivoitin korpraalin muutaman sadan metrin juoksun jälkeen. Sain hänet vielä kerran suostumaan viivytystaisteluun.

Jäimme vierekkäin odottelemaan. Vanjat tulivat nyt varovasti, kärjessä kolmen miehen tunnustelijapartio, jota ammuimme. Sitten jätimme alueen lopullisesti.

Oli hieman vaikeuksia päästä omien luo, piti kiertää vasemmalta metsän ja suon kautta.

Molempien partioiden kaikki miehet olivat palanneet. Kommentaja oli saanut tiedon tulosasta olevasta hyökkäyksestä mahdollisimman nopeasti. Tarpeellisiin toimiin sen torjumiseksi oli päästy ajoissa. □

Perhe turvaan myrskyn alta

LAURI AIRIKKA

Saaristoa evakuoidaan proomuilla siviilien voimin

Vihollisen suurhyökkäys eteni kesäkuussa 1944 Kannaksella kymmenen kilometrin vuorokausivauhdilla.

Väestön ja omaisuuden evakuointiin ei ollut paljon aikaa.

Ja pakotielle iskivät vihollisen pommit.

OLIN saanut lomaa perheeni evakuoimiseksi Johanneksesta.

Kesäkuun kuudentenatoista päivänä olin kuorma-auton sattumakyydissä lähestymässä kotipitäjää. Vastaantulijoista ei ollut puutetta – oli tavarakuormaa, karjaa ajajineen, matkamiestä pyörillä ja jalan, suurin osa tuttuja kotipitäjän asujia.

Kunnantoimistossa valmisteli kunnansihteeri *Mikko Nieminen* lähtöä. Häneltä sain kuulla, että kotisaareni Revonsaaren

väestö oli jo edellisenä yönä määrää kuljettama Viipurinlahden pohjoisrannalle. Viimeiset asukkaat lähtisivät kuljetusproomujen saavuttua karjan ja tavaroiden mukana.

Läksin tarkistamaan asiaa – ehkäpä saisin vielä jotakin pelastetuksikin . . .

KOTISAAREEN

Joku kotikylän mies oli jättänyt rantaan veneen – kuin minua

Perhe turvaan myrskyn alta

varten. Läksin sillä soutamaan tutuistakin tutuinta reittiä.

Oli mitä ihanin kesäpäivä. Saarien rannoilla olivat tuomet juuri puhkeamassa kukkaan ja koko luonto oli pukeutunut kevään herkkiin väreihin. Meren tyyntä pintaa rikkoivat silloin tällöin vain pienet tuulenväreet. Kesän sinisellä taivaalla, poutapilvien lomassa, hyrräsi yksinäinen tiedustelukone. Jostakin Kannakselta kuului kaukaista taistelun kumua.

Kotona sain kuulla, että vaimoni ja lapseni olivat todellakin jo lähteneet. Paikalla oli vielä isäni.

Teimme nopeasti valmiista laudoista kuljetuslaatikoita, pakkasimme tavaroita ja kuljetimme ne Karjasaaren pohjoispäähän, jonne oli evakuointia varten rakennettu laituri. Koko rantamäki peittyi päivän kuluessa Revonsaaren ja Haltiansaaren asukkaiden omaisuudelta. Karja etsi ruokaa läheisillä Sikolahden pelloilla.

Vasta seuraavana päivänä tulivat tavaraproomut. Karjan kuljetukseen luvattuja proomuja ei kuulunut vielä iltaan mennessäkään.

Illalla tuli tieto, että kunnan toimistossa ei enää ole ketään. Koko kirkonkylä on tyhjä.

Epätoivo valtasi mielet. Karja laskettiin vapaaksi. Muutamat yrittivät uittaa hevosiaan Rivisalmen yli Huunolan Sepäniemeen.

Saari tyhjeni.

Eläimet jäivät suurimmaksi osaksi sinne.

Molemmat hevoset saimme kuitenkin uitetuksi turvaan.

Taistelun melu kuului jo paljon lähempää – ehkä jostakin Rökkalan suunnalta...? Sinne oli matkaa vain kuusi tai seitsemän kilometriä.

MATKA JATKUU

Monien salmien yli uittaen pääsimme hevosten kanssa vähitellen eteenpäin huolimatta siitä, että väsyneet eläimet yrittivät kieltäytyä veteen menosta. Lähestyimme monien seikkailujen jälkeen kesäkuun 18. päivän iltayöstä Punkinsaarta. Siellä yövyimme sotilaiden luona, saimme ruokaa ja kuivattelimme vaatteitamme.

Heräsin jo aikaisin kesäkuun 19. päivän aamulla. Kiireesti läksimme jatkamaan matkaa. Hevoset kahlasivat kapean salmen yli.

Isäni valitti pahoinvointia ja heittäytyi nurmikolle pitkälleen. Yritin lääkitä häntä kamferitabeleilla. Kun hänen vointinsa parani jätin hänet odottamaan kuljetusta ja läksin itse matkaan polkupyörällä.

Perhe oli saatava turvaan.

Näkisinkö sairasta isääni enää koskaan...?

Päädyn Tervajoen VPK:n talolle, jonne Revonsaaren asukkaita piti olla majoitettuna. Sain kuulla, että perheeni oli lähtenyt jatkamaan matkaa samana aamuna.

Nurmen asemalla pääsin täyteen lastattuun tavaravaunuun. Odoteltuani turhaan sen lähtöä muutaman tunnin ajan turvau-

duin taas pyörääni ja ajoin Simolaan. Matkalla tiedustelin kaikilta tapaamiltani tutuilta perhettäni, mutta kukaan ei tiennyt mitään varmaa.

Simolan aseman yli kaarteli vihollisen tiedustelukone. Ratapiha oli tungokseen asti täynnä junia.

Tiedustelin rautatieupseerilta mahdollisuuksia matkan jatkamiseen. Hän kehotteli menemään läheiselle Etu-Simolan asemalle, jossa voisin yrittää Äänislinnasta saapuvaan junaan. Läksin liikkeelle pyörälläni.

Etu-Simolassa pistäydyin lottien kanttiinini. Ratapiha oli melko tyhjä. Junasta ei ollut tietoa.

Vasta illalla kello 18 tai 19 tuli pitkä Äänislinnan pikajuna. Se oli melko tyhjä ja pääsin helposti mukaan. Juna jäi kuitenkin odottamaan jotakin eikä päässyt liikkeelle.

Jonkin ajan kuluttua työntyi viereiselle raiteelle Simolasta lähtenyt täpötäysi evakkojuna. Ihmiset istuivat avoimissa tavaravaunuissa tavaroiden seassa.

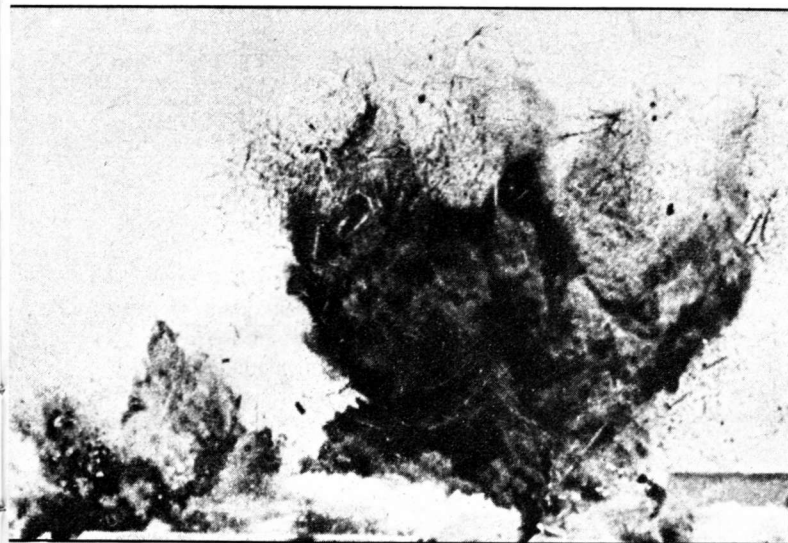
TUHON HETKET

Sitten alkoivat sireenit soida – ilmahälytys!

Tämä se vielä puuttui!

Sotilaat autoivat evakuoinnissa, mutta tärkeämpää oli päälle tunkevan vihollisen torjunta

Pommit iskevät kohteeseen

Yritin ulos vaunusta, mutta ovelta oli tungosta. Jäin jälkipäähän ja pääsin ulos vasta viimeisenä.

Vilkaisin taivaalle.

Se näky ei unohdu: pommi-laivue toisensa takana lähestymässä kuulaassa ja kirkkaassa säässä ratapihaa!

Samassa näin, kuinka pommit irtosivat avonaisista luukuista.

– Pommeja tulee, suojaan ja maahan!

Huusin kaikin voimin ja läksin juoksemaan. Heittäydyin maahan lottakanttiin ja asemarakennuksen väliin.

Pommien ulina oli hermoja repivää. Puristin jostakin syystä tuntolevyä kädessäni – ehkäpä alitajunta sanoi, että sitä voitaisiin tarvita. Makasin hiekassa niin litteänä kuin vain voin.

Sitten iskivät ensimmäiset pommit.

Tuntui kuin koko ratapiha olisi kohonnut ilmaan. Maa vapisi kuin tuskassa.

Seuraava aalto! Räjähdyksineen katku ja savu alkoivat peittää maisemaa. Taivaalta tippui rakennusten osia, kiviä ja soraa.

Seuraava aalto! Jostakin kuului valitusta ja lähes eläimellistä kauhun huutoa, palavien rakennusten savu levisi.

Pommitus tuntui kestävän ikuisuuden. Tuntui, ettei ratapihalla voisi kukaan jäädä henkiin.

Korvat soivat vielä pommien jäljiltä kun kohottauduin katsomaan ympärilleni.

POMMEJA, POMMEJA

Näky oli kauhea: kaikkialla verta, sirpaleiden repimiä ihmisiä, itkua ja vaikerrusta. Lottakanttiin oli hajonnut päreiksi, asemarakennus oli räjähdyspaineen runtelema. Ratapihan takana oli raide noussut pölkkyineen ilmaan näyttäen kaarisilalta.

Taivaalta kuului jatkuvasti pommikoneiden jylinä. Seuraava lautta lähestyi.

Yritin syöksyä ratapihan eteläpuolella olevalle pellolle. Juostessani tarkkailin koneita ja putoavia pommeja. Muutkin juoksivat.

– Maahan! karjaisin. – Pommit irtosivat! Tulee kohti!

Pommit iskivät ratapihalle. Ennen seuraavaa aaltoa pääsin syöksymään läheiseen ojaan. Tuntui jo hiukan turvallisemalta.

Jossakin alkoi ilmatorjuntapatteri ampuu. Pommikoneet väistivät ja niiden tiivis muodostelma hajaantui.

Pommeja ei enää tullut. Palasin ratapihalle.

Se oli hävityksen ja kuoleman näyttämö – kuolleita, irti revenneitä ihmisjäseniä, silpoutuneita naisia ja lapsia, muodottomiksi palaneita ruumiita, vääntyneitä rautoja, palavia vaunuja. Kaiken yllä leijaili räjähdysaineen ja tulipalon katku sekä palavan ihmislihan kauhea tuoksu.

Näky tuntui aluksi toivottomalta – mitä voisi tehdä?!

Meitä oli pellolla kolme tai neljä lomalaista. Huutomme hä-

KANSA TAISTELI

miehet kertovat

PALVELUKORTTI

Leikkaa irti alla oleva Palvelukortti ja käytä sitä kun:

1. Haluat osallistua Sanoma Aikakauslehtien järjestämiin markkinointiarvontoihin ja lehtikohtaisiin markkinointiarvontoihin. **2.** Haluat peruuttaa tilauksesi. Seitsemän (7) päivän kuluessa lehden ensimmäisen numeron vastaanottopäivästä voit peruuttaa tilauksesi veloituksetta (vastaanottopäivää ei lueta määräpäivään). Mikäli määräajan viimeinen päivä on lauantai tai pyhäpäivä, saa peruuttaminen tapahtua vielä ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen. Tämän jälkeen peruutetusta tilauksesta veloitamme toimitetut lehdet. **3.** Haluat muuttaa osoitteesi. **4.** Haluat tilata Kansa taisteli -lehden itsellesi.

Huom. Tilaukset, osoitteenmuutokset ja peruutukset tulevat voimaan kahden viikon kuluttua ilmoituksen saapumisesta.

SOITTAMALLA

Asiakaspalveluumme hoidat kaikki tilaustasi koskevat asiat vaivattomasti ja nopeasti.
Puh. (90) 120 670.

Leikkaa tästä!

KANSA TAISTELI

miehet kertovat

PALVELUKORTTI

(täytä tekstaten, merkitse rastilla käsiteltävää asiaasi selventävät vaihtoehdot)

- Osallistun Sanoma Aikakauslehtien voimassa oleviin arvontoihin.
- Olen mukana myös voimassa olevissa lehtikohtaisissa arvunnoissa/tunnukset: _____
- Peruutan ____/____ 198 ____ alkaneen tilaukseni.
- Vaihdan kotia/osoitteenmuutostiedot tässä kortissa.
- Tilaan Kansa taisteli -lehden ____ kk:ksi, alkaen ____/____ 198 ____
- Olen jatkotilaaaja. Olen uusi tilaaja.

Sukunimi		Etunimi	
Jakeluosoite		Puh.	
Postinumero	Postitoimipaikka		

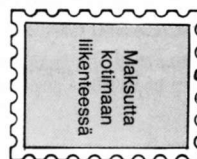
Allekirjoitus

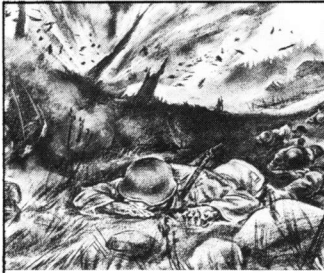
Teippaa tähän osaan lehtesi takakannen oikeassa yläreunassa oleva osoitelipuke, josta käy ilmi asiakasnumerosi.

Osoitteenmuutostiedot: uusi osoite: ____/____ 198 ____ alkaen:

Uusi jakeluosoite		Puh.	
Postinumero	Postitoimipaikka		

Sanoma
Aikakauslehdet
Kansa taisteli
– miehet kertovat
PL 35
01771
VANTAA

Perhe turvaan myrskyn alta

lyttämänä paikalle tuli lisäksi kolme lottaa. Ryhdyimme nopeasti tekemään kiristysiteitä. Junasta löysimme paareja, joiden avulla kannoimme haavoittuneita vaunuihin. Vähitellen tuli paikalle lisää apuvoimia ja työ alkoi sujua tehokkaammin.

– Juna lähtee!

Huuto kuului aivan yllättäen. Kiiruhdimme junanlähettäjän luo:

– Ja juna kun ei kyllä saa läh-

teä minnekään ennen kuin kaikki haavoittuneet on saatu kerätyksi mukaan!

Hän ymmärsi tilanteen ja juna jäi odottamaan.

JÄRKYTTÄVIÄ IHMISKOHTALOITA

Pellolla tuli luokseni kahdeksan tai yhdeksän vuoden ikäinen poika, joka haikeasti itkien pyysi:

– Tule setä auttamaan! Veljeen on sattunut . . .

Veli makasi ojanpientareella otsassaan vain pieni sirpaleen raapaisu. Kirkkaat lapsen silmät katsoivat kysyvinä minuun, kun hän kuiskasi:

– Kuolenko minä nyt . . . ?

– Etkä kuole! vastasin. – Tämähän on vain pieni naarmu.

Sitten huomasin, että lapsen paidassakin oli hiukan verta. Kun nostin sitä totesin sirpaleen lävistäneen pallean. Poika ei näyttänyt tietävän tästä mitään enkä sitä hänelle kertonut.

Nostin lapsen syliini ja kannoin hänet junailijavaunuun. Laskiessani taakkaani lattialle näin kuinka silmät sammuiivat, pää retkahti taakse ja koko vartalo värähti. Nuoren pakolaisen tie oli päättynyt.

Nostin veljen syliini ja sanoin hänelle:

– Sinun veljesi on kuollut.

Moni ihmishenki olisi säästynyt, jos jokainen olisi osannut mennä maahan. Nyt pommit tekivät paniikin vallassa juoksenteleavassa laumassa kamalaa jälkeä.

Mieleeni jäi nuori äiti, joka juoksenteli lapsineen edestakaisin pellolla. Kehotuksestani huolimatta hän ei mennyt maahan. Vasta pommiin iskiessä hän polvistui ja peitti lapset päällystakkinsa alle.

Viimeiset haavoittuneet saatiin junaan auringon laskiessa. Kuoleman juna läksi kolkuttelemaan kohti länttä.

Istahdin verisine vaatteineni vaunun rapulle. Heikotti ja tunsin pahoinvointia.

Ratapihan länsipäässä oli joukko ihmisiä pyrkimässä junaan. He olivat olleet pilossa ratapihan pohjoispuolisessa metsässä.

Joku huusi nimeäni. Katson tarkemmin: naapurisaaren tyttöjä!

Juna pysäytettiin.

– Vaimosi *Elsa* tulee tuolla lasten kanssa! huusi joku minulle.

Juoksin vastaan. Siellä vai-

moni todella tuli kantaen sylissä kahden kuukauden ikäistä poikaani mukanaan molemmat isommat tyttäreni, jotka vuorotellen kantoivat kolmivuotiaasta pikkusiskoaan.

Voiko olla onnellisempaa taapaamista keskellä kuoleman kauhuja!

Perheeni oli ollut Simolasta tullessa evakkojunassa, joka juuri ennen pommitusta työntyi Äänislinnan pikajunan viereen. Pommituksen alkaessa he eivät päässeet pois korkeasta vaunusta vaan makasivat koko hyökkäyksen ajan vaunun lattialla muutamien liikuntakyvyttömiä vanhusten seurassa. Vasta pommituksen päättyttyä he pääsivät metsään.

KUOLEMAN JUNA

Kun kaikki oli saatu mukaan juna lähti jälleen liikkeelle. Perheeni vähäinen omaisuus jäi avovaunuun enoni hoiviin.

– Eikö tänne vieläkään ole saatu lääkäreitä?

Monet matkalaiset kävivät junailijan kimppuun.

– Lääkäri tulee vasta Kaipiaisissa, vastasi tämä tuskaantuneena.

Juna oli Kaipiaisissa vasta puolen yön maissa. Siihen mennessä oli kuolema niittänyt runsaan sadon.

Yksi lääkäri ja hoitajatar astuivat junaan. Vasta nyt saivat elämän ja kuoleman rajalla kamppailevat haavoittuneet ensi kerran hoitoa.

Lääkäri kiersi junan potilas potilailta antaen kipua lievittäviä pistoksia.

Juna saapui Lahteen aamuyöstä kolmen tai neljän aikoihin. Sairasautoja oli vastassa kuljettaakseen haavoittuneet sairaaloihin.

Monta vainajaa nostettiin vain asemalaiturille – heillä ei enää ollut kiirettä. Jo Kaipiaisiin oli jäänyt kymmenisen taistelunsa päättäneitä matkaaajaa.

Minun oli aika palata joukko-osastooni. Ilmoittauduin lomalta myöhästyneenä verisin vaatein, likaisena ja väsyneenä. Vaimoni jatkoi lasten kanssa Paimioon, jonne isänikin parin viikon kuluttua saapui hevosiineen vaivalloisen matkan jälkeen. □

Kesäkuun 20. päivänä 1944 kuoli Simolan pommituksessa ainakin 200 suomalaista. Uhrien muistolaatta paljastettiin Lappeenrannassa 20. 6. 1982

KESÄ- KIRJOJA

SYVÄ- MIETTEINEN VÄNRIKKISMIES

Paavo Rintala: Värikin muistot, Otava, Keuruu 1985, 156 sivua.

Vuonna 1930 syntynyt kirjailija panee ikääntyneen veteraanin muistelemaan asemadon värikkivuoottaan Karhumäessä. Tämä 19-kesäinen tuliterä vänskä onkin tavallista mittavampi miehenalku: matkalukemiseen hänellä on repussa muun muassa "Bainvillen Ranskan historia, Antiikin mytologia ja Apollonius Rhodoslainen eepinen runo Jasonin retkestä", hän tuntee tarkoin Antikaisen oikeudenkäynnin kataluuden, Et-sivän keskuspoliisin mustat konnuudet, AKS:n typeryyden, Karjalan historian ja sodan synkän lopputuloksen. Varuskunnan hanttihommia hoiteleva vänrikki viettää "kotoisia iltoja divisioonan operatiivisella osastolla" ja matkailee lähikylissä filosofoiden sikäläisen kansakoulunopettajan kanssa. Tällöin päädytään lopputulokseen, että halu Karjalan valloituksen pohjautuu paitsi metsäherrojen pohjattomaan ahneuteen myös pyrkimykseen rosvota kansalta Kalevalan runot. Lotat esiintyvät romaaniin entiseen tyyliin ja ihmissyönnillekin on uhrattu runsaanlaisesti sivuja. S.

NÄIN SE OLI!

Siina Taulamo: Vie sinne mun kaihoni, Aunuksen Karjalassa 1941–1944, Kirjayhtymä, Vaasa 1985, 269 sivua, valokuvaliite.

"Suomen ajasta", suomalaisten miehitysvuosista Itä-Karjalassa on tietyillä tahoilla yritetty tehdä hirmuvallan aikaa – onpahan eräs suomalainenkin – opettaja! – halventanut meikäläisiä kehossa näytelmässään, jonka sensaatiot olivat poliittisesti hyvin myyvää tavaraa.

Totuus on toisenlainen. Sota-aikana sattui tietenkin kaikenlaista, oli pakko pitää yllä ankaraa kuriakin, mutta Itä-Karjalassa työskentelevien suomalaisten vilpityn tarkoitus oli kyllä ensisijaisesti tehdä parhaansa hädässä olevien heimoveljien auttamiseksi.

Kirjoittaja Taulamo työskenteli opettajana Suurmäen lähes kalevalaista aikaa elävässä kylässä lähellä Vitelettä. Miehet olivat puna-armeijassa, naiset, lapset ja vanhuksat yrittivät tehdä työt jokapäiväisen leivän hankkimiseksi. Kaikesta oli puute, hätä ja epävarmuus vallitsi. Kaiken tuon keskellä Taulamo, itse ortodoksi ja Aunuksen murteen taitaja, sai elävän kosketuksen kylän sympaattiseen väkeen – eloiisiin ja älykkäisiin lapsiin, raskaan työn murtamiin äiteihin, viisaisiin vanhuksiin. Kylän elämä kohentuu ja viriää aivan uudella tavalla, kunnes kaikki romahtaa 1944.

Hiljattain "tuonilmaisiiin" siirtyneen kirjoittajan hartain toive olisi varmaankin saada hieno kirjansa suurmäkeläisten ja miksei muidenkin aunukselaisten käsiin. Eiköhän olisi jo aika? E.

VAIKEA KYSYMYKSIÄ

Hannu Rautkallio: Ne kahdeksan ja Suomen omatunto, Suomesta 1942 luovutetut juutalaispakolaiset, Weilin+Göös, Espoo 1985, 276 sivua.

Tohtori Rautkallio on vielä kerran paneutunut tunnettuun ongelmaan uhraten sen selvittämiseen vuoden työn.

Vuodesta 1939 alkaen Suomessa asui muun muassa parisensataa Hitlerin Saksasta paennutta juutalaista. Jatkosodan aikana Suomen poliisilla oli normaaleja yhteyksiä Saksan poliisiin ja vankeja ja pakolaisia vaihdettiin. Suomi luovutti muun muassa 6.11.1942 Saksaan siirrettäväksi 27 ei-toivottua ulkomaalaista, joiden joukossa oli viisi poliittisina pakolaisina mahaan saapunutta juutalaista. Näiden mukaan liittyi vapaaehtoisesti kolme juutalaisten perheenjäsentä. Yhtä lukuunottamatta juutalaiset saivat myöhemmin surmansa Saksan keskitysleireissä.

Hyvästä yrityksestään huolimatta ei Rautkallio ole kyennyt täysin selvittämään tämän murhenäytelmän taustaa. Hänen mukaansa Saksa ei vaatinut juutalaisten luovuttamista, vaan se tapahtui tavanomaisena poliisitoimena. Luovutettavien outo valinta jää sekin edelleen hämärän peittoon. Eräitä hurjimpia väitteitä, muun muassa saksalaisten SS-upseerien Neuvostoliiton vankeleireissä allekirjoittamia karmeita pöytäkirjoja, onnistutaan todistamaan perättömiksi.

Tässä yhteydessä on muistettava, että Suomi oli ainoa Hitlerin Saksan kanssa yhteistoiminnassa ollut valtio, joka piti voimassa kaikki juutalaissyntyisten kansalaistensa oikeudet. Luovutuksista tai eristämistoimista ei koskaan edes keskusteltu. E.

IDEALISTI ULKO- MINISTERIÖSSÄ

Heikki Brotherus: Ritarikadun salaisuudet, Weilin+Göös, Espoo 1985, 394 sivua.

Kirjoittaja, tunnettu diplomaatti ja ansioitunut lehtimies, palveli ulkoministeriön leivissä neljännesvuosisadan: Tukholmassa 1944–45, Oslolla 1946–48, Helsingissä 1948–50, Pariisissa 1950–54, Madridissa 1954–57, Kölnissä 1957–58 ja jälleen Helsingissä vuoteen 1960.

Brotherus kuvaa lehtimiehen ja kirjailijan taitavalla kynällä aikansa politiikan käännteitä ja isokenkäisiä – erityisen herkullisina jäävät mieleen muun muassa Kekosen, Ann-Marie Snellmanin sekä Johan ja Lullan Helon henkilökuvat. Viikkaana ja aloitteellisena Brotherus joutui vähitellen vaikeuksiin avuliaisuutensa ja avomieliisyytensä vuoksi ja UM menetti lopuksi taitavan diplomaatin.

Nyt ilmestynyt ja viimeiseksi jäänyt muistelmateos on vieläkin mielenkiintoisempi kuin muistelmien edellinen osa Ritarikadun asiamiehenä (Weilin+Göös 1984). E.

KESÄ- KIRJOJA

Tammikuussa 1944 järjestettiin 4./KTR 7:n tulpattarin tuntumassa Syvärillä Subetsan suoalueella hiihtokilpailut, joissa oli mukana myös ylikersantti Laine. Koska hän ei tullut maaliin, otaksuttiin hänen keskeyttäneen kilpailun. Kun häntä ei kuitenkaan myöhemminkään löytynyt, pantiin toimeen etsinnät, jotka jäivät tuloksettomiksi. Laineesta ei myöhemminkään saatu mitään tietoja.

Kuka tietää miehen kohtalosta? Toimitus välittää viestin Antti Helinille.

Oiva Haaparanta, osoite 25540 Knaapila, haluaisi tietoja Maaselässä kesällä 1944 kaatuneen luutnantti Markku Ritvasen viimeisistä vaiheista. Voiko joku valaista asiaa?

Arvo Miettinen Närilasta, Asieltä Juvan puolesta, on lähettänyt toimitukselle kuvan aseveli-illasta JR 6:n ja 18.Divisioonan elokuvateatterissa Valkeasaaren Öljymäessä, noin kolmen kilometrin päässä asemasodan etulinjasta. Eturivissä vasemmalla ovat muun muassa 2.Divisioonan komentaja kenraali Martola, Kannaksen Ryhmän komentaja kenraali Öhquist, 18.Divisioonan komentaja kenraali Pajari ja JR 6:n komentaja eversti Ekman.

Veikko Heikkinen, osoite Haastajantie 24, 99600 Sodankylä, puhelin 9693-11 097, toimi kesällä 1941 Kuusamon Paanajärven ja Vartiolammen maisemissa. Oheinen kuva on otettu JSp:n asuntoteltan luona.

Vieläköhän aseveljiä mahtaisi löytyä? Ottakaapa Veikkoon yhteys!

Uhtuan Sissit, 3.Divisioonan kaukotiedusteluosasto kokoontuu ensi kesänä Karstulaan 12.-13. 7. 86. Tavataan sankarihaudalla kello 14.00. Yhteinen majointus on Evankelisella kansanopistolla.

Jänkääkärin, JR 12:n soturit kokoontuvat 5.-6. 7. 86 Kemijärvellä. Ilmoittautuminen kello 09.00 Kemijärven lukiolla Hillatie 6. Asiasta tietää enemmän V. Alaluusua, puhelin Kemijärvi 88540.

Eero Olavi Kivelä, eversti-luutnantti ja Mannerheim-ristin ritari n:o 9, toimi kesällä 1944 pataljoonan komentajana eestiläisten vapaaehtoisten muodostamassa JR 200:ssa. Kivelä on ottanut yhteyttä toimitukseen ja haluaa korostaa, että eestiläiset hoitivat Kannaksen taisteluissa hommansa hyvin. Lehtemme tämän vuoden helmikuun numerossa sivulla 65 esitetyt luvut rykmentin karkureista ovat harhaan johtavia, vaikka perustuvatkin virallisiin tilastoihin. Lukuihin sisältyvät nimittäin myös jo ennen kesän 1944 torjuntataisteluja kotiseudulla maasta poistuneet ja yleensä Ruotsiin siirtyneet eestiläiset, jotka katsoivat varmemmaksi toistaiseksi oleskella puolueettomassa maassa, koska Suomikin näytti olevan vaaravyöhykkeessä. Nämä miehet eivät karanneet pelkuruuttaan. Useat heistä palasivat JR 200:n miesten tapaan syyskesällä 1944 Eestiin taistelemaan maahan tunkeutuvaa puna-armeijaa vastaan. Ei ollut heimoveljien kohtalo tuolloin helppo!

Pohjan Prikaatin kilta Oulussa on vuosikymmenet vaalinut muun muassa Pohjanmaan Jääkäripataljoonan ja jatkosodan JR 11:n perinteitä kiitettävällä tavalla. Killan piirissä aina sattuu ja tapahtuu. Tarmokkaana ja taitavana puuhamiehenä toimi pitkään Onni Harmanen, jonka työtä jatkaa nyt Tuomo Salo.

Kuvassa eläkepäiviään viettävä sotilasmestari Viljo Kumpulainen, asemiehiä, luovuttaa killan 360-vuotispäivien yhteydessä puheenjohtaja Salolle asekoelmansa perinnehuoneen koristukseksi. Kumpulaisen aseena on kuvassa kuuluisa Berdan-kivääri.

Neuvosto-Karjala kertoo paikallisella murteella viisaasta karhusta, joka kävi murkinoimassa metsäkämpällä miesten ollessa töissä. Olihan melkoinen älyniekkä! Näin se nalle touhuili – muun muassa:

”Käypi tuas, ryöstäy evähät ta männä livahtau tiehes. Eräs mies upotti lähtiessäh voipurkin syväh hettieh rautalankan varah. Lienöykö se pahus mistä varteinun, en tiijä, vain löysi se voin, haraisen hettiestä ta pani poskeh.

Ensin se jätti täysinäiset konservipurkit, ei tietän niitä syömiseksi. Siitä kun sai vajaita maissella, rupesi itse avuamah. Niin vielä puaru opastuki ovelaksi, jotta kalata lihapurkit repi hampahilla, maitopurkit kruappasi auki pohjasta, jottei maito mänis muah, a lasipurkiloista kisko kannen kynneläh. Semmoni siitä herkutteleja tuli!”

Ralf V. Lindholm, oululainen ytvämme, kertoo III/KTR 7:n veteraanien kokoontuneen kahdeksannen kerran Helsingissä 11.3.86. Seuraavan tilaisuuden järjestelyä varten pyydetään kaikkia niitä, jotka eivät vielä ole olleet mukana, ottamaan yhteyden perinnetoimikuntaan puhelimitse 90-353 963, Eero Kallio.

Elmer Frilander kertoi lehtemme numerossa 10/1979 JR 11:n I Pataljoonan taistelusta Vojakkalassa. Toivo Kemppainen, osoite Saareke, 89680 Vaaranniiva, palveli tuolloin tämän pataljoonan konekiväärikomppanian III Joukkueen 3. Ryhmässä ja pyytää aseveljiä ottamaan yhteyttä, erityisesti Frilanderia ja puolijoukkueen johtajaa kersantti Mäki vuotia.

Kansikuvamme esittää JR 12:n Kranaatinheitinkomppanian korpraali Matti Nivalan räjähtävää voimaa käsikranaatin heittokilpailussa Kiestingissä 1942. Suoritus vetää kilpailutuomari Aimo Helteenkin ilmeen kunnioittavaksi. Kuva on oululaisen TK-kuvauksen Laukan kymppin näpäs, siis SA-kuva.

КРОКОДИЛ

VALTION TAKSALLA

– Tietääpähän seuraavalla kerralla, miten hiukset leikataan neljänkymmenen kopeekan perustaksalla ilman riksaal (Seinällä on hinnasto)

TEKNIKAN VOITTOKULKUA

– Ilmoitan, että piirin puhelinyyhteudet ovat nyt valmiit (Kilvessä on teksti "kyläneuvosto")

ТЕХОСТЕТТУА ТҮӨКУРИА

– Kirjoittakaa selvitys, miksi myöhästyitte aamulla työstä! (Pöydällä on ristasanoja ja urheilulehtiä)